

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

*Попович Т. П., Геревич М. О., Погорєлова З. О.,
Телеп Ю. В., Фрідманський Р. М.*

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Навчально-методичний посібник

Попович Т.П., Геревич М.О., Погорєлова З.О., Телєп Ю.В., Фрідманський Р.М.
Історія філософії права: навчально-методичний посібник. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021.
52 с.

Навчально-методичний посібник з історії філософії права розроблений відповідно до вимог Болонської системи, містить вступ, структуру, робочу навчальну програму дисципліни, тематику семінарських занять, примірний перелік питань підсумкового контролю для студентів денної і заочної форм навчання та список рекомендованої літератури.

Підготували:

Попович Терезія Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Геревич Михайло Олександрович, здобувач ступеня доктора філософії, асистент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Погорєлова Зоя Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Телєп Юлія Василівна, асистент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Фрідманський Роман Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана з навчальної роботи ДВНЗ «УжНУ».

Рецензенти:

Рогач Олександр Янович, доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»;

Левкулич Василь Васильович, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії факультету суспільних наук Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Відповідальний редактор:

Лазур Ярослав Володимирович, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Друкується за рішенням кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 10 від 16 червня 2021 року)

Навчально-методичний посібник схвалено на засіданні науково-методичної комісії юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 9 від 25.06.2021 року)

© Попович Т. П., Геревич М. О.,
Погорєлова З. О., Телєп Ю. В.,
Фрідманський Р. М., 2021

© ДВНЗ «УжНУ», 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА	7
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	11
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	33
ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ТЕМАТИК	35
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	51

ВСТУП

Історія філософії права відноситься до фундаментальних юридичних дисциплін світоглядного характеру. Її основним завданням є розкриття закономірності процесу розвитку знань про право, його взаємозв'язок із державою, про владу та її призначення, а також формування у свідомості людини основних ідеологічних орієнтирів. Історія філософії права є комплексною теоретичною юридичною дисципліною, яка виникає на межі зіткнення двох дисциплін – історії вчень про державу і право і філософії права: історія вчень про державу і право досліджує найбільш загальні теоретико-світоглядні проблеми держави і права в їх історичному розвитку з метою поглибленого пізнання політико-правової дійсності; філософія права розглядає право з погляду онтологічного аналізу його місця і ролі в загальноісторичному та сучасному поступі людства.

Історія філософії права відноситься до одного із розділів філософії права, але розглядати дану дисципліну лише під таким кутом, означає приділяти належну увагу як феноменом лише праву, виключаючи її очевидний органічний зв'язок із державою як складним політико-соціальним інститутом, в нормативній базі якої воно віднаходить своє вираження. Тому основним предметом вивчення даної дисципліни виступатиме генезис політично-поглядів людства від найдавніших часів до сьогодення.

Мета вивчення курсу «Історія філософії права»: формування системи світоглядних засад студентів щодо розуміння природи і змісту основних філософсько-правових категорій і понять; загальних закономірностей виникнення й розвитку досліджуваних філософсько-правових явищ, і значення в цьому ролі держави, з'ясування природи права, його сутності, визначення можливих перспектив його подальшої еволюції;

Історія філософії права піддає критичному аналізу, основні наріжні положення виправданих теорій і доктрин, дає оцінку сучасним філософсько-правовим концептуальним напрацюванням, дає історичну оцінку ідеям, щодо яких були спроби втілення у практику державного будівництва.

Сучасні реалії життя в інформаційному суспільстві однією із своїх характерних рис містять постійно діючий ідеологічний вплив на індивіда, як через засоби масмедіа, так і в інших, різних інститутах громадянського суспільства. Тому студенти-юристи, а тим паче юристи із міжнародно-правовим спрямуванням повинні бути добре озброєні знаннями філософсько-правових ідей і теорій минулого та сучасності, виробити належний рівень правової культури, щоб могли гідно здійснювати свою правничу діяльність в умовах постійних політико-ідеологічних баталій. У цьому контексті вплив історії філософії права постійно зростає, оскільки знання та осмислення багатовікових традицій та ідейних напрацювань людства дозволяє самостійно дати оцінку складним проблемам сучасної політичної та правової реальності. Зокрема, геополітичної. Даний курс також спрямований на отримання майбутніми юристами-міжнародниками якісних теоретичних знань у розрізі філософського аналізу міжнародно-правової реальності,

виходячи із міжнародно-правового та міжнаціонального трактування поняття «право». А в умовах сучасної глобалізації це найістотніше виражає практичну спрямованість та актуальність вивчення даного навчального курсу.

Завдання дисципліни «Історія філософії права»:

- 1) допомогти у засвоєнні студентами об'єктивної історичної закономірності становлення різноманітних суспільно-політичних, правових і культурологічних явищ, як минулого, так і теперішнього часу;
- 2) піддати філософсько-правовому аналізу найбільш концептуальні підходи до розуміння міждержавних відносин від давніх часів до сьогодення;
- 3) сприяти умінню орієнтуватися в складній багатоманітності сучасних концепцій, що пояснюють сутність та призначення права, правових та, зокрема, міжнародно-правових явищ;
- 4) визначити новизну, оригінальність і соціальну цінність конкретних концепцій і поглядів;
- 5) допомогти у критичному осмисленні основних філософсько-правових ідей та державно-правових поглядів, що можуть бути використані в сьогоденні у процесі сучасного державобудівництва.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен оволодіти **наступними компетентностями:**

1) засвоїти основні науково обґрунтовані і концептуально оформлені ідеї та погляди мислителів на право і, через призму взаємозв'язку з правом – державу, які склалися і розвинулися протягом всієї історії людської цивілізації;

2) вивчити правову термінологію; концепції, теорії і доктрини, які в логічно-понятійній формі відображають історичний процес поглибленого пізнання філософсько-правових та політичних явищ;

3) проаналізувати основні правові ідеали, характерні тій чи іншій історичній епосі.

4) навчитися самостійно працювати з першоджерелами державно-правової думки, виявити змістовну, методологічну (світоглядну) і програмно-оціночну частину різних правових вчень, концепцій, доктрин;

5) за допомогою впровадження отриманих знань та понятійно-категоріального апарату з'ясувати питання походження права і держави, їх типологію, правові форми діяльності, особливості правових систем, визначати соціальне призначення держави і права, встановлювати співвідношення права й держави, права й закону, права та індивіда;

б) вміти критично оцінювати сучасну правову і політичну реальність, зокрема – міжнародно-правову реальність.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Тема 1. Історія філософії права в системі юридичних та гуманітарних наук	6	2				4		2				7
Тема 2. Філософсько-правові доктрини Стародавнього Сходу.	9	2	2			5		2				8
Тема 3. Філософсько-правові погляди в Стародавній Греції та Стародавньому Римі.	10	2	4			4		2				8
Тема 4. Розвиток філософсько-правової думки Середньовічної Європи та Арабського Сходу.	10	2	2			4						8
Тема 5. Філософсько-правова думка доби Відродження і Реформації.	9	2	4			5						8
Тема 6. Філософсько-правова думка в Нідерландах та Англії XVII ст.	10	2	4			4		2				8
Тема 7. Європейська філософсько-правова думка доби Просвітництва.	9	2	2			5						8
Тема 8. Філософсько-правові концепції в Німеччині (кінець XVIII ст. - початок XIX ст.)	9	2	2			5		2				8
Тема 9. Політико-правові ідеї європейського лібералізму та соціалізму (др. пол. XVIII-XIX ст.).	11	2	4			5						7
Тема 10. Філософсько-правова думка XX ст.	7	2				5			2			8
Усього годин	90	20	24			46	90	10	2			78

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Тема 1. Історія філософії права в системі юридичних та гуманітарних наук

Предмет історії філософії права. Взаємозв'язок філософського, історичного та юридичного аспектів дослідження феномену права. Поняття філософсько-правового вчення, ідеї, концепції, доктрини та теорії. Проблеми методології історії філософії права. Критерії оцінки філософських та політико-правових доктрин. Періодизація розвитку світової філософсько-правової думки: історичний (хронологічний) та цивілізаційний підхід. Формаційний підхід.

Тема 2. Філософсько-правові доктрини Стародавнього Сходу

Зародження філософсько-правової думки в Стародавньому Вавилоні та Стародавньому Єгипті. Загальні риси міфологічних уявлень про державу і право у Стародавньому Вавилоні та Єгипті.

Джерела права Стародавньої Індії. Філософсько-правові ідеї брахманізму та буддизму. Філософсько-правові ідеї Стародавнього Китаю. Вчення Конфуція про суспільство, державу і право. Принципи гуманності та ритуалу. Соціально-політичні та правові ідеї Мао-цзи. Вчення даосизму (Лао-цзи). Принцип священного не діяння. Теорія права легістів. Місце закону у системі інших соціальних регуляторів у вченні школи Фа цзя.

Тема 3. Філософсько-правові погляди в Стародавній Греції та Стародавньому Римі

Формування філософсько-правової думки Стародавньої Греції. Досократівський період. Софісти про державу і право. Філософсько-правове вчення Платона у праці «Держава». Платон про співвідношення держави і права в діалозі «Політик». Платон про право і державу в праці «Закони». Філософсько-правове вчення Арістотеля. Порівняльний аналіз філософсько-правових ідей Платона та Арістотеля.

Філософсько-правові доктрини Стародавнього Риму. Державно-правові погляди Цицерона: поняття держави та характеристика її форм; правова теорія Цицерона. Філософсько-правові ідеї римських стоїків (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін).

Риторико-дипломатичні школи. Міжнародно-правові ідеї римських юристів. Тлумачення ними терміна "jus gentium". Філософські і правові ідеї в працях Ульпіана, Помпонія. Основні правові інститути в організації зовнішньополітичної діяльності пізньої Римської імперії.

Тема 4. Розвиток філософсько-правової думки Середньовічної Європи та Арабського Сходу

Філософсько-правові проблеми в теологічному світогляді середньовіччя. Канонічний напрям в розвитку міжнародно-правових поглядів. Міжнародно-праве значення Декрету Граціана.

Філософсько-правове вчення Фоми Аквінського про види законів, про елементи державної влади, про співвідношення церкви і держави. Право війни у вченні Фоми Аквінського.

Критика теократичних ідей у вченні Марсилія Падуанського.

Філософсько-правові ідеї середньовічних юристів та богословів (Бартоло да Сассоферато, Джона Вікліфа).

Ісламська філософсько-правова думка: загальна характеристика. Редігійні та юридичні школи ісламського права: сунітські (ханафійський, малікійський, шафіїтський, ханбалійський) та шиїтські (зейдитський та джафаритський) мазгаби.

Філософсько-правове вчення Ібн Рушда. Концепція ідеальної держави. Філософсько-правове вчення Ібн Халдуна: взаємодія понять «держави» та «суспільство».

Тема 5. Філософсько-правова думка доби Відродження і Реформації

Гуманістична доктрина права епохи Відродження.

Філософсько-правове вчення Н. Макіавеллі про цілі і форми держави, про методи здійснення влади. Погляди на співвідношення політики і моралі. Макіавеллізм.

Філософсько-правові ідеї Реформації: М. Лютера, Т. Мюнцера, Ж. Кальвіна.

Ж. Боден про суверенітет державної влади, право та класифікацію законів.

Філософсько-правові ідеї раннього соціалізму: Т. Мор, Т. Кампанелла. Порівняльна характеристика концепцій ідеальних держав.

Ф. Бекон про особливості держави, форми правління та проблеми співвідношення природного і позитивного права.

Філософсько-правові ідеї Франсіско де Вітторіо – основоположника іспанської школи міжнародного права.

Тема 6. Філософсько-правова думка в Нідерландах та Англії XVII ст.

Філософсько-правова думка Нідерландів XVII ст.: загальна характеристика. Ідея природного права в європейській філософсько-правовій думці. Г. Гроцій про сутність і джерела природного права та класифікацію права. Філософія міжнародного права і раціонального юридичного мислення Гуго Гроція. Природно-правова теорія Б. Спінози. Обґрунтування демократії.

Філософсько-правові ідеї Т. Гоббса. Теорія суспільного договору та природного права. Розмежування публічної і приватно-правової сфер дії прав і обов'язків монарха і громадян.

Конституційне обмеження абсолютної влади Дж. Локка. Теорія розподілу влад, її особливості.

Тема 7. Європейська філософсько-правова думка доби Просвітництва

Основні філософсько-правові ідеї епохи Просвітництва. Політична філософія Вольтера. Принципи свободи, рівності людей. Класифікація законів.

Філософсько-правове вчення про державу і право Ш.-Л. Монтеск'є і його «Про дух законів». Теорія розподілу влади.

Ж.-Ж. Руссо про походження держави, поняття та види законів. Теорія народного суверенітету та його гарантії. Теорія суспільного договору та корпоративної демократії Жан-Жака Руссо.

Натуралістична концепція права Самуеля Пуфендорфа. Міжнародно-правові ідеї Пуфендорфа.

Філософсько-правові погляди Христіана Вольфа. Популяризація і розвиток міжнародно-правових поглядів Г. Гроція у вченні Вольфа.

Тема 8. Філософсько-правові концепції в Німеччині (кінець XVIII ст. – початок XIX ст.)

Загальна характеристика основних напрямків філософсько-правової ідеології

Німеччини в кінці XVIII - на початку XIX ст.

Політична філософія Еріка Берка та її послідовники.

Філософсько-правові погляди І. Канта. Категоричний імператив. Співвідношення моралі і права І. Кант як теорик правової держави. Проект «вічного миру»: міжнародно-правове значення.

Вчення Г. В. Гегеля про право і державу. Розуміння сутності права, його класифікація та основні етапи розвитку. Гегель про ідею держави. Концепція громадянського суспільства. Основні проблеми у сфері міжнародного права. Основні цивілізаційні етапи розвитку уявлень про свободу особи (східна деспотія, греко-римський світ, християнсько-германська ера) у вченні Г. В. Гегеля.

Історична школа права (Г. Гуго, Ф. Савіні, Г. Пухта). Критика природно-правової теорії. Погляд на походження права та його залежність від історії народу, а також етапи розвитку права.

Тема 9. Політико-правові ідеї європейського лібералізму та соціалізму (др. пол. XVIII-XIX ст.)

Політична філософія лібералізму – філософія свободи. Теорія утилітаризму І. Бентама. Дж. Міль про свободу та демократію. А. де Токівль про сутність демократії, її необхідні елементи, а також основні аспекти співвідношення рівності і свободи. Констан про політичну і особисту свободу, про оптимальну форму держави та ідею розподілу влади.

Еволюція поглядів на державу і право представників соціалістичного утопізму: А. де Сен-Сімона, Ш. Фур'є та Р. Оуена.

Виникнення юридичного позитивізму. Проблеми держави і права в соціології О. Конта. Принципи соціократії. Дж. Остін про сутність позитивного права та особливості джерел права.

Соціологічна теорія права Р. фон Ієрінга. Теорія держави (поєднання соціологічних та юридичних методів), а також вчення про суб'єктивне право Г. Еллінека. Концепція органічного походження держави Г. Спенсера, а також розуміння сутності права.

Марксистська теорія та практика «соціалістичного права» (К. Маркс та Ф. Енгельс). Соціально-історичні джерела марксистського розуміння держави і права. Феномен «Привиду комунізму» в міжнародно-правовому масштабі: філософсько-правовий аспект.

Тема 10. Філософсько-правова думка ХХ ст.

Основні тенденції філософсько-правових концепцій на сучасному етапі.: загальна характеристика. Неокантіанські концепції права: Р. Штаммлер, Г. Радбрух та В. Науке. Неогегельянські концепції права: К. Ларенц, Г. Геллер, Д. Джентіле.

Психологічна теорія права Л. Петражицького. Теорія солідаризму Л. Дюгі. Ліберальні доктрини ХХ ст.: К. Поппер, Р. Даль, Ф. фон Гаєк (Хайек). Теорія еліт В. Парето та Г. Москі. Особливості соціологічної школи права: Є. Ерліх та Р. Паунд. Теорія правового реалізму Дж. Френка, К. Левелліна, Е. Тоффлера. Чиста теорія права Г. Кельзена. Аналістична юриспруденція Г. Харта. Сучасні концепції відродженого природного права. Політико-правові погляди Л. Фуллера.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Філософського-правова думка країн Давнього Сходу (2 год.)

План

1. Філософсько-правова думка у Ст. Індії:
 - брахманізм;
 - будизм.
2. Філософсько-правові погляди Конфуція.
3. Філософсько-правове вчення даосизму.
4. Філософсько-правові погляди Мо-Цзи та його послідовників.
5. Філософсько-правове вчення китайських легістів.

Література до теми:

1. Артхашастра или наука политики. Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1959. 795 с.
2. Городній М. Типологічні особливості індуського права в контексті акультураційних процесів. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. лютий 2014. С. 20-27.
3. Гурак Р. В. Аналіз політико-правових учень країн Стародавнього Сходу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. С. 21-23.
4. Зінченко О. В. Історія вчень про державу і право: у таблицях і дефініціях: навч. посіб. / О. В. Зінченко, О. В. Петришин. Х. Право. 2012. 208 с.
5. История китайской философии: Пер. с кит. /Общ. ред. и послесл. М. Л. Титаренко. Москва: Прогресс, 1989. 552 с.
6. История политических и правовых учений. Хрестоматия. Харьков, 1999. 1075 с.
7. История политических и правовых учений: Учебник для вузов / Под общ. ред. акад. РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсисянца. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, 2006. 944 с.
8. Ігнатенко В.В. Поняття «громадський порядок» як категорія публічно-правових відносин за часів Стародавнього Світу. *Форум права*. 2011. № 4. С. 308-313.
9. Історія вчень про державу і право: Підручник / За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. Право, 2008. 240 с.
10. Каткова Т. Г. Принцип невторчання як базовий принцип східноазійського парворозуміння. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 7-10
11. Кіктенко В.О. Джозеф Нідем про основні філософські школи традиційного Китаю / *Філософський альманах*. Київ: Центр духовної культури. 2004. № 39.
URL: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_39/Kiktenko_1.htm (дата звернення 17.07.2021)
12. Конфуций. Изречения. Харьков: Фолио. 2006. 224 с.

13. Кудря. І. Г. Політична теорія легізму. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філософські науки*. 2018. Том 29 (68) № 1. С. 26-29.

14. Лебедев В. (Бостон). Китайская философия управления, не имеющая себе равных URL: <http://www.vestnik.com/issues/97/0708/win/lebedev.htm> (дата звернення 17.07.2021)

15. Мищак І. М. Вплив політико-правових положень дхармашастр і артхашастр на становлення системи державного управління в Стародавній Індії. *Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. №2. С. 18-22.

16. Мищак І. М. Нормативно-правове забезпечення державного управління та державної служби в Стародавньому Китаї. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 6. С. 12-15.

17. Нестуля О.О. Лідерство давньоіндійських «Законів Ману» (II ст. до н.е. – II ст. н.е.). *Економічний форум*. 2013. №3. С. 238-243.

18. Петленко І.В. Діалог Сходу і Заходу у «вічній релігії» С. Радхакрішнана. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Дніпропетровськ, 2016. Випуск 2 (11). С.137-144

19. Тищенко Р. В. Ігститут покарання в політико-правовій думці Стародавнього Китаю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 13-16

20. Томкіна О.О. Моральний облік влади у політико-правовій думці Індії та Китаю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Том 1. Випуск 33. С. 49-53.

21. Щербаківа Н. П. Становлення наукової думки в Древній Індії: перші філософські школи. *Студентський історико-педагогічний альманах. Випуск 1. Ідеї педагогів минулого в освіті сьогодні : зб. наук. праць молодих дослідників*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 208 с. С. 10–16.

22. Яковчук В.И. Артхашастра – источник науки государственного управления. URL <https://docplayer.ru/31670410-Annotaciya-yakovchuk-viktor-ivanovich-arthashastra-istochnik-nauki-gosudarstvennogo-upravleniya.html> (дата звернення 17.07.2021).

Тема 2. Філософські ідеї про державу і право у Давній Греції (2 год.)

План

1. Філософсько-правові погляди Платона:

а) загальна характеристика проекту ідеальної держави та класифікація форм держави згідно трактату «Держава»;

б) загальна характеристика проекту ідеальної держави та класифікація форм держави згідно трактату «Закони»;

в) розуміння держави та класифікація її форм згідно трактату «Політик»;

г) розуміння закону у філософсько-правовій спадщині Платона.

2. Філософська-правова концепція Аристотеля:

а) загальна характеристика поглядів Аристотеля на державу та право;

б) класифікація держав за формою.

3. Філософсько-правові погляди Полібія.

Література до теми:

1. Аристотель. «Политика. Афинская полития». Серия: «Из классического наследия». Москва, Мысль, 1997. 343 с.
2. Аристотель. Политика. Метафизика. Аналитика / Пер. з древнегреч. М.: Эксмо; Санкт-Петербург: Мидгар, 2008. 960 с.
3. Аристотель. Етика. Москва: Изд-во АСТ, 2002. 492 с.
4. Башук О. Г. Витоки ідеї «правової держави» як верховенства закону в політико-правовому вченні Платона. *Юридичний вісник 1 (14). Теорія та історія держави і права*. 2010. С. 12-15
5. Вар'ян О.О. Вплив полісу на формування образу ідеального громадянина в Давніх Афінах. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 40. С. 275-280.
6. Гамаюнова В. Тенденції демократизму у Платона, Т. Кампанелли та Г. Сковороди. *Філософія і право. Тези доповідей XV Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів*. 2019. С. 41-42.
7. Гоцуляк Ю. В. Категорія правового буття у вченні Платона. *Права людини, держава, суспільство*. 2018. С. 4-10.
8. Гривняк Л. Ю. Смертна кара в античному суспільстві та її функції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2008. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyku/pvsvy/02_2008/08glytyf.pdf (дата звернення 15.07.2021)
9. Ковальчук В. Б. Питання легітимності влади в політико-правовому вченні Платона. *Проблеми філософії права*. 2004. Том II. С. 191-203.
10. Козинець О. Г., А. І. Остапенко. Платон та Аристотель про державу і право: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. С. 37-41.
11. Козинець О. Г., Хименко А. О.. Форма держави у вченні Аристотеля. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2020. С. 7-12.
12. Матвєєва Т.О. Право стародавніх Афіні. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. Право і суспільство*. 2017. С. 27-32.
13. Меленко С.Г. Аристотель про соціальні основи держави. *Держава і право*. 2012. Вип. 56. С. 60-65.
14. Меленко С.Г. Давньогрецька філософія права як світоглядне джерело української філософсько-правової думки і права: автореф. дис. ... док-ра. юрид. наук : 12.00.12 Київ, 2014. 44 с.
15. Меленко С.Г. Еволюція філософсько-правових поглядів Платона Афініського на форми державного правління. *Вісник Львівського університету. Серія юридична: Зб. наук. пр. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка*. 2012. Вип. 56. С.30-37.
16. Меленко С.Г. Ідеальна форма державного правління у філософсько-правовій спадщині Аристотеля. *Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Випуск 618: Правознавство. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. С.20-25.*

17. Меленко С.Г. Історичні особливості впливу давньогрецької філософії права на процеси становлення римської культури та державно-правової системи. *Наше право: Науково-практичний журнал*. Київ. 2013. №10. С. 5-10.
18. Меленко С.Г. Соціальна основа ідеальної держави Платона Афінського. *Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Випуск 628: Правознавство. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. С.50-55.*
19. Михаленко Ю.П. Политический идеал Платона в контексте реальной истории. Москва: 2003. 207 с.
20. Петрінко В. С. Вплив «Політики» Арістотеля на становлення і розвиток Європейської політичної думки: автореф. дис. .. канд. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2003. 20 с.
21. Петрушов В. М. Античний скептицизм як висхідна форма європейського адогматичного мислення. *Філософський альманах. Публікації Інституту філософії Г. С. Сковороди НАН України. № 53. 2006. С. URL: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_53/Petrushov.htm (дата звернення 15.07.2021).*
22. Пилипишин П. Б. Філософсько-правова рефлексія індивідуалізму в античній класиці. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. Право і суспільство. 2020. № 4. С. 15-21.*
23. Платон. Держава / Пер. з давньогрец. та комент. Коваль Д. Київ: Основи, 2000. 354 с.
24. Платон. Законы / Общ. ред. Лосева А.Ф. и др.; Пер. з древнегреч. Егунова А.Н. и др. Москва: Мысль, 1999. 830 с.
25. Платон. Собрание сочинений в четырёх томах. Том 1. Москва, 1990. 864 с.; Том 2. Москва, 1993. 528 с.; Том 3. Москва, 1994. 656 с.; Том 4. Москва, 1994. 832 с.
26. Процюк І. В. Становлення вчення про форму правління держави. *Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2009. Випуск 17. С. 21-34.*
27. Рождественська І. В. Взаємодія суспільства і держави у філософських працях Арістотеля. *Теорія та історія державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. С. 34-38.*
28. Ряшко О. В. Закон і законність у концепціях мислителів західної Європи (філософсько-правовий аспект). *Науковий вісник 2' Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2008. С. 1-12.*
29. Стукалов А. В. Сучасна соціальна держава як результат історичного розвитку концепту ідеальної держави Платона. *Філософські та методологічні проблеми права. 2016. № 1 (11). С. 127-136.*
30. Турянський Ю. І. Становлення та розвиток прав людини в античні часи. 2019. URL : <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/feb/20935/8.pdf> (дата звернення 10.07.2021).
31. Чорна Л. В. Від ідеї до утопії: шлях Платона до досягнення ідеальної держави. *Вісник НАДУ при Президентові України. Історія філософії. 2015. С. 5-12.*

Тема 3. Філософсько-правова спадщина Давнього Риму. (2 год.)

План

1. Філософсько-правові погляди Цицерона:
 - а) поняття держави та характеристика її форм;
 - б) правова теорія Цицерона.
 - в) зародження поняття „*jus gentium*” як одного із підвалин міжнародного права .
2. Філософсько-правова концепція римських стоїків (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін).
3. Римські юристи про право та його види (Гней Флавій, Тіберій Корункарій, Гай, Папініан, Павел, Ульпіан, Модестін):
 - а) поняття права, справедливості та закону: їх співвідношення;
 - б) класифікація права та суть його видів;
 - в) практична діяльність римських юристів та їх вплив на розвиток основних правових інститутів в організації зовнішньополітичної діяльності пізньої Римської імперії.

Література до теми:

1. Бабич І.Г. Принципи природного права у еволюції римського приватного права. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* 2007. Вип. 31. С. 140-144.
2. Бабич І.Г. Формування у римському договірному праві концепції справедливості як основного принципу приватного права. *Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 16-17 трав. 2014 р.: у 2-х т. Одеса : Юрид. літ.* 2014. Т. 1. С. 260-262.
3. Бренкач Я. С. Ідеї космополітизму та глобалізму в поглядах імператора-філософа Марка Аврелія. *Актуальні проблеми гуманітарних та юридичних наук.* 2016. С. 124-129.
4. Дяченко М. В. Етична парадигма давньоримських стоїків. *Культура України.* 2016. Вип. 52. С. 19-28.
5. В. Левкулич. Ідея соціальної рівності в епоху античності. *Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр.* Київ. 2008. Вип. 71. С. 139-150.
6. Горбунов М. А. Правопонимание римских юристов как фактор системности римского правопорядка. *Закон и право.* 2010. № 5. С. 119-120.
7. Горбунов М.А. Категории "lex" и "ius" как факторы системной целостности римского правопорядка (к вопросу о правопонимании римских юристов) // *Закон и право.* Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2010, № 7. С. 43-44.
8. Гурак Р. В. Політико-правові вчення в Стародавньому Римі та Візантії. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2014. С. 278-280.
9. Епіктет. Енхейридїон і фрагменти / дар. Володимир Пилишенко, пер., авт. предисл. О. Омецінський. Буенос-Айрес : Вид-во Юліяна Середяка, 1976. 104 с.

10. Ігнатенко В.В. Поняття «громадський порядок» як категорія публічно-правових відносин за часів Стародавнього Світу. *Форум права*. 2011. № 4. С. 308-313.

11. Ковнерова. І. О. Філософія стоїцизму та римська «кримінологія». *Філософський альманах*. 2019. Вип. 5-6. С. 116-126.

12. Кильметова Р. Р., Габайраева Г. А. Политико-правовые учения римских юристов. *Актуальные проблемы экономики, социологии и права*. № 1. 2018. С. 28-30.

13. Кочеров С. Н. Римский стоицизм как соединение этической теории и моральной практики. *Этическая мысль*. 16 (1), 2016. С. 31-45.

14. Меленко С. Г. Марк Тулій Цицерон: феноменологія поглядів на право та закон. *Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове видання юридичного факультету ДВНЗ «Запорізький національний університет»*, 2015. № 2. С. 272-275. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2015/76.pdf (дата звернення 17.07.2021).

15. Меленко С.Г. Стоїцизм: феноменологічно-правовий аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 644: Правознавство*. Чернівці: ЧНУ, 2013. С.26-30.

16. Меленко С.Г. Феномен рецепції давньогрецького стоїцизму в давньоримській філософії права. *Європейські перспективи : науково-практичний журнал*. Київ, 2015. № 3. С. 5-11.

17. Меленко С. Г. Феномен трансформації рецепції давньогрецького епікуреїзму, сакптицизму та перипатетизму римською філософсько-правовою парадигмою. *Науково-інформаційний вісник. Право*. 2015. 12. С. 18-24.

18. Налуцишин В. В. Формування філософсько-правових уявлень про правовий порядок у Стародавньому Римі. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 7-10.

19. Саглаєва Н.О. Принципи права в юриспруденції Стародавнього Риму. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 265-271.

20. Ульпиан Домиций. Фрагменты: Памятники римского права / Отв. ред. и сост. Л. Л. Кофанов. М., 1998. 340 с.

21. Федущак-Паславська Г. М. До питання про періодизацію історії розвитку римського права. URL: <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/3820/The%20Periodization%20of%20the%20History%20of%20Roman%20Law.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 17.07.2021).

22. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Філософія римського права (філософське підґрунтя римського права). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Історія. Філософія. Політологія*, № 3, 2011. С. 90-95.

23. Харитонова Т.Є. Систематизація права у Візантійській імперії у першій половині VI ст. н.е. (Систематизація Юстиніана): *автореф. дис. . . . канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса*, 2003. 16 с.

24. Цицерон Марк Туллий. Диалоги: О государстве; О законах. Москва, 1994. URL: <http://grachev62.narod.ru/cicero/Ogl.html> (дата звернення 17.07.2021).

25. Чайковський Ю. В. Ідея міжнародного права в філософії стоїків. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. С. 195-198.

26. Чорнобай О. Феномен Цицерона: Теорія і практика риторичної аргументації. 2017. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13164/25.pdf> (дата звернення: 10.06.2021).

27. Шабуніна В.В. Поділ права на публічне і приватне в римському праві. *Проблеми законності*. 2006. Вип. 77. С. 14-22.

28. Шевченко О. Виникнення і розвиток преторського права. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2014. №1(99). С. 40-43.

Тема 4. Релігійна та філософсько-правова думка Середньовічної Європи (2 год.)

План

1. Філософсько-правові погляди Ф. Аквінського.
2. Проблеми держави і права у вченні М. Падуанського.
3. Філософсько-правові ідеї середньовічних юристів (Чіно да Пістоя, Бартоло да Сассоферато).

Література до теми:

1. Аквинский Ф.О правлении государей. URL: http://www.unavoce.ru/library/aquinas_ruling.html (дата звернення 17.07.2021).

2. Аквинский Ф. О правлении государей. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе VI-XVII вв.. Ленинград: Наука, 1990. 235 с.

3. Аквинский Фома. Сумма теологий / Аквинский Фома : в 4 ч. : пер. с лат. С. Еремеева, А. Юдина. Киев. Ника-центр, Санкт-Петербург: Алетея, 2006. Ч. 1. 560 с.

4. Аквінський Тома. Коментарі до Аристотелевої «Політики : пер. з лат. О. Кислюка; передмова В. Костусенка. Київ: Основи, 2003. 794 с.

5. Булдакова О. Держава, влада та право в політичних концепціях Августина Блаженного та Фоми Аквінського: еволюція ідей. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2012. № 112. С. 4-6.

6. Вдовичин І.Я. Свобода особи в епоху європейського Середньовіччя (теологічна інтерпретація ідеї природного права). *Європейські перспективи*. 2013. № 3. С. 5-14.

7. Вовк Д.О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія. Харків: «Право», 2009. 228 с.

8. Денисов В. Н.. Бартоло. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія ім. М. П.Бажана, 1998. Т. 1: А -Г. 672 с. URL:

<https://web.archive.org/web/20161124181834/>

<http://leksika.com.ua/17970107/legal/bartolo> (Дата звернення 07.06.2021 р.).

9. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Ідея теократичного панування у вченні Августина Блаженного та її практичне втілення у середні віки. *Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. Соц. філософія, психологія*. Харків : ХУПС, 2007. Вип. 3 (29). С. 30–38.

10. Жданенко С. Б. Теократичні ідеї Августина Блаженного та їх середньовічна імплементація. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2017. № 1. С. 53-63.

11. Забзалюк Д. Є. Політико-правова доктрина хрестоносного руху доби Середньовіччя. Автореф. дис. ... докт. юр. наук : 12.00.01. Львів, 2021. 43 с.

12. Зорина Н. В., Клименко О. А., Мирзоев А. К. Суверенитет как выражение свободы воли общества: концепция Марсилия Падуанского. *Юридическая наука: история и современность*. 2019. № 4, С. 173-179.

13. Іваній О. Історичні засади відродження та популяризації римського права середньовічними університетами. *Освітологія*. 2016. № 5. С. 23-27.

14. Ключко Б. И. Светская и духовная власть в представлениях Марсилия Падуанского : дис. ... кандидата Исторических наук: 07.00.03. Москва, 2016. 311 с.

15. Лубська М. В. Особливості фальсафа у контексті створення, розробки ідеальних, уможливлених систем для реалізації суспільно-релігійних потреб. *Наукові записки. Серія «Історичне релігієзнавство»*. 2010. Вип. 3. С. 132-142.

16. Луцький І.М. Становлення основоположних засад філософсько-правової аксіології під впливом християнських цінностей (на підґрунті співвідношення релігії і права). *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 31. С. 33-43.

17. Павло П. Філософсько-правові принципи середньовіччя як фундамент християнського індивідуалізму. *Теорія держави і права*. 2020. Вип. 7. С. 270-275.

18. Толкач А. М. Проблема співвідношення світської та релігійної влади у трактаті «Захисник миру» Марсилія Падуанського. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С.75-77.

19. Турчак О. В. Взаємодія канонічного і публічного права середньовічної доби: політико-правовий вимір. *Південно-український правничий часопис*. 2020. С. 159-164.

20. Турянський Ю. І. Формування інституту прав людини доби середньовіччя. 2019. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21464/14.pdf> (дата звернення 15.07.2021).

21. Фаст О.О. Внесок Фоми Аквінського у формування концепції верховенства права. *Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право»*. 2017. Вип. 43. Том 1. С. 44- 47.

22. Фаст О. О. Розвиток уявлень про межі державної влади в середньовічній Європі. *Правова позиція*. 2020 № 2 (27). С. 15-20.

23. Фаст О. О. Поняття «право» і «закон» у філософсько-правовій думці європейського середньовіччя. *Право і суспільство*. 2017. № 1, частина 2. С. 47-51.

24. Хмара М.В. Філософсько-правове обґрунтування концептуальних основ громадянського суспільства крізь призму епох. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 2 (6). С. 1-8.

25. Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Право і влада в середньовічній схоластиці. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 1. С. 12-15.

Тема 5. Філософсько-правові ідеї доби Відродження і Реформації (4 год.)

План

1. Філософсько-правове вчення Н. Макіавеллі у працях:
 - А) «Правитель»;
 - Б) «Роздуми про першу декаду Тіта Лівія».
2. Філософсько-правові ідеї Реформації: М. Лютер, Т. Мюнцер, Ж. Кальвін.
3. Вчення Ж. Бодена про державу і право (доба Відродження і Реформації).
4. Філософсько-правові погляди представників раннього соціалізму:
 - А) Т. Мор;
 - Б) Т. Компанелла.
5. Ф. Бекон про державу і право.
6. Філософсько-правові ідеї Франсіско де Вітторіо – основоположника іспанської школи міжнародного права.

Література до теми:

1. Апанасенко К. І. Теоретичні засади формування інституту права комунальної власності. *Економіка та право*. 2015. № 2 (41). С. 62-68.
2. Алексеев В. М. Теоретики державного управління: мислителі епохи Відродження. *Теорія та історія державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2 (29). С. 8-18.
3. Буткевич О. В. Теорія і практика докласичного міжнародного права. Дис. ... докт. юр. наук : 12.00.11. Київ. 2009. с. 377.
4. Богуцька Анна Анатоліївна. Аналіз державно-правової концепції Ніколо Макіавеллі. *П'ятнадцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція. Наукове мислення*. 2021. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/301-analiz-derzhavno-pravovoji-kontseptsiji-nikkolo-makiavelli> (дата звернення 15.07.2021).
5. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Ідеї Реформації, держава і права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право*. 2017. ». Випуск 24. С. 6-10.

21. О कोरोкова В. В. Утопія як елемент суспільної свідомості перехідного часу. Дис. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03. Одеса. 2010. 178 с.

22. Омельчук О. М., Олійник У. М. Особливості формування парадигми права на свободу совісті та релігії в філософії права епохи Реформації. *Теорія держави і філософія права*. Грудень 2017. Вип. 2. С. 6-13.

23. Пилипишин П. Б. Індивідуалізм як результат протестантської етики у філософсько-правовому вченні М. Лютера. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70), № 4. С. 279-284.

24. Пилипишин П. Б. Індивідуалістична концепція у філософії права Френсіса Бекона. *Теорія держави і права*. 2021. Вип. 3. С. 212-215.

25. Субботин А. Л. Фрэнсис Бэкон. Москва: Мысль, 1974. 175 с.

26. Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Відокремлення правового та владного дискурсів за доби відродження: філософсько-правовий аспект. *Право і суспільство. Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2016. № 3. С. 40-45.

Тема 6. Концепції природного права і розподілу влади в правовій думці др. пол. XVII-XVIII ст. (2)

План

1. Філософсько-правові погляди Б. Спінози.
2. Природно-правова філософія Г.Гроція:
3. Ліберальна концепція Дж.Локка.
4. Філософсько-правове вчення Т. Гоббса.

Література до теми:

1. Боднаров О.Г. Політичні та правові вчення Спінози. *Наукові записки КНТУ*. 2011. Вип.11. Ч. I. С. 59-61.

2. Бредун І. В. Уявлення про державу англійських філософів XVII ст. на прикладі Томаса Гоббса. *Гуманітарний часопис*. 2011. № 1. С. 122-126.

3. Волинець В. В. Становлення вчення про функції і призначення держави в політико-правовій теорії Дж. Локка. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 97-104.

4. Гоббс Т. Левіафан або суть, будова і повноваження держави церковної та громадянської. Київ: Дух і Літера, 2000. 606 с.

5. Гордієнко І. Філософсько-правове підґрунтя самообмеження державної влади. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. Липень 2017. С. 9-12.

6. Горяинов О. В. Политико-правовые идеи Т. Гоббса и их влияние на философию французского просвещения: теоретико-методологический историко-правовой аспекты: автореф. дис. .. канд. юр. Наук : 12.00.01. Москва, 2008. 24 с.

7. Гроций Г. О праве войны и мира. Москва, 1994. 868 с.

8. Дзьобань О. П. Проблема індивідуальної та колективної безпеки у творчості Томаса Гоббса та Іммануїла Канта (філософсько-правовий аспект). *Проблеми філософії права*. 2005. Т. III. № 1-2. С. 368-373.
9. Дзьобань О.П. Проблеми безпеки у договірній концепції Томаса Гоббса: аксіологічний аспект. *Стратегічні пріоритети*. 2008. №1(6). С.161-167.
10. Добош З. Справедливість у філософсько-правовій думці нового часу. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 389-397. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_62 (дата звернення 16.07.2021).
11. Завідняк Б. Теодицея Бенедикта Спінози. *Філософські науки. Схід*. 2017. № 6 (152). С. 91-97.
12. Київець О. В. Джерело міжнародного права як природно-правова категорія. *Публічне право*. 2011. № 1. С.76-81.
13. Климчук Ю.В. Внесок Гуго Гроція у формування права війни. *Право та безпека*. 2005. № 4. С.161-164.
14. Ковальчук В. Б. Про державний суверенітет і легітимність державної влади в політико-правовому вченні Томаса Гобса. *Проблеми філософії права*. 2008-2009. Том VI-VII. С.172-181.
15. Козлихин И. Ю. Политико-правовое учение Томаса Гоббса. *Правоведение*. 1998. № 4. С. 172 - 182.
16. Локк Дж. Сочинения в 3-х томах: Т. 3 / Т. Гоббс. Москва, 1988. 668 с.
17. Людвік В. Д. Принцип народного суверенітету в історії політико-правової думки, теорії права та політичній практиці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2009. 18 с.
18. Муляр В. Природне право: концептуалізація західноєвропейської моделі від софістів до Гуго Гроція. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spr_2013_3_7 (дата звернення 16.07.2021).
19. Павлова Т. Природа людини і її природне право у філософії Б. Спінози. *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. 2012. № 5 (119). С.127-129.
20. Перевалова Л.В. Розвиток природно-правової доктрини: історія та сучасність. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Серія: Історія науки і техніки. 2013. № 68 (1041). С. 116–123.
21. Прокопов Д. Є. Природне право як предмет аналізу в Європейській Новочасній філософсько-правовій думці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 100. С. 39-44.
22. Рудь Б. Ю. Концепція свободи філософування у політичній філософії Бенедикта Спінози: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.05. Київ 2009. 16 с.
23. Спиноза Б. Сочинения. В 2-х томах. Москва: Наука, 2006. Т. 1. 570 с. Т.2 632 с.

24. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 240 с.

25. Туренко О.С. Легітимація та взаємопов'язаність понять «природне право», «природні закони» й «позитивний закон» у теорії Т. Гоббса. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. №3 (46). С. 32-36.

26. Туренко О. С. Фактор страху в ранньомодерних теоріях держави: версія Бенедикта Спінози. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 3. С. 50-55.

27. Хвойницька Х. Концепція природного права голландських мислителів (Ю. Ліпсій, Г. Гроцій). URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10334/1/12.pdf> (дата звернення 16.07.2021).

Тема 7. Європейська філософсько-правова думка доби Просвітництва (2год.)

План

1. Філософсько-правове вчення Ш.-Л. Монтеск'є. Концепція «Дух законів». Теорія розподілу влади.

2. Філософсько-правові погляди Ж.-Ж. Руссо.

3. Філософсько-правове вчення Вольтера.

4. Натуралістична концепція права С. Пуффендорфа. Праця «Вісім книг про природне та міжнародне право».

5. Просвітницькі ідеї Христіана фон Вольфа.

Література до теми:

1. Вольтер. Философские трактаты и диалоги. Москва: ЭКСМО, 2006. 432 с.

2. Величко М. О. Соціально-філософська концепція Ж. –Ж. Руссо // Історія зарубіжної літератури XVII- XVIII століття: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. Київ : ЦУЛ, 2009. С. 126-133.

3. Гордієнко І. Філософсько-правове підґрунтя самообмеження державної влади. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. Липень 2017. С. 9-12.

4. Гройсберг А.И. Развитие теории суверенитета Ж.-Ж.Руссо в годы Французской буржуазной революции. *Вестник Пермского университета. Серия: Юридические науки*. 2015. Выпуск 1 (27). URL: <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk-1-27-2016?id=2136> (дата звернення 16.07.2021).

5. Зімарьова Ю. Філософія Вольтера: природа людини та тлумачення релігії. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. 2013. Вип. 4. С. 100-107.

6. Козинець О. Держава та парво в ученні Ш. Л. Монтеск'є / Козинець О. Г., Прихожько В. О. // *Вчені записки ТНУ ісені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70) № 1. С. 26-31.

7. Козинець О. Становлення та розвиток теорії поділу влади і сторії світової політико-правової думки. / Козинець О. Г., Приходько В. О. // *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165-169.
8. Куян І. А. Особливості розуміння ідеї суверенітету в політико-правовій думці західних держав XVI – XVIII століття. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Випуск 538. С.30-35.
9. Літвінчук Л. Й. Теоретичні та соціокультурні джерела освітніх ідеалів доби просвітництва. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2012. Вип. 22 (4). С. 67-71.
10. Людвік В. Д. Принцип народного суверенітету в історії політико-правової думки, теорії права та політичній практиці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2009. 18 с.
11. Малахов В. А. Сповідальна традиція в європейській філософії: від Августина до Ж. –Ж. Руссо. // *Етика спілкування: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів* / Київ : Либідь, 2006. С. 29-30.
12. Міхровська М.С. Історичний розвиток поглядів учених на роль виконавчої влади в державі. «*Вісник Вищої ради юстиції*». 2012. № 1 (9) С. 165-174.
13. Муранова Н. Ідеї філософії просвітництва в українському освітньому контексті / Муранова Н. Волярська О. Літвінчук Л. // *Монографія*. Київ, 2020. 154 с.
14. Монтеск'є Ш. О духе законів. Москва: МЫСЛЬ, 1999. 672 с.
15. Налуцишин В. В. Гуманістичні уявлення про соціальний контроль правовий порядок у філософсько-правових поглядах Ш.-Л. Де Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Вольтера, Б Спінози та С. Фон Пуфендорфа. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 3 (17) С. 18-21.
16. Остапець І. Сутність і механізм реалізації свободи в соціально-філософській концепції Ж.-Ж. Руссо. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2014. Випуск 5. С.16–24.
17. Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Пер. с фр. Москва: "КАНОН-пресс", "Кучково поле", 1998. 416 с.
18. Руссо Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Укр. пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.
19. Терзі О.С. Політико-правові погляди Ш. Монтеск'є / О. С. Терзі, Л. Ю. Заставська // «*Наука. Релігія. Суспільство*». 2012. № 4. С.110-113.
20. Монтеск'є, Д. Дидро, Ж.-Ж. Руссо: Автореф. дис. .. канд. юрид. наук: 12.00.01. В. А. Токарев. Москва, 2008. 30 с.
21. Толкач А. М. Еволюція теорії розподілу влади в історії світової політико-правової думки. *Форум права*. 2014. № 2. С.432-437. URL: fr_index.htm_2014_2_76.pdf (дата звернення 17.07.2021).
22. Федоренко В. О. Теорія поділу влади в європейській правовій думці XVIII ст. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2009/4/32.pdf> (дата звернення 17.07.2021).
23. Ханстантинов В. О. Практикум з історії політичних і правових учень : навч. посібник. Миколаїв: МНАУ, 2014. 200 с.

24. Хвойницька Х. М. Провідні природно–правові погляди французьких мислителів XVIII ст.. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Випуск 106. С. 165-167.

25. Хвойницька Х. М. Особливості трактування природно-правових ідей у творчості просвітників (Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є). URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26212/1/11-58-62.pdf> (дата звернення 17.07.2021).

26. Хвойницька Х. М. Специфіка юснатуралістичних ідей Дж. Локка та С. Пуфендорфа. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 230-234.

27. Хмара М.В. Філософсько-правове обґрунтування концептуальних основ громадянського суспільства крізь призму епох. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 2 (6). С. 1-8.

Тема 8. Філософське вчення про державу і право в Німеччині (кінець XVIII ст. - початок XIX ст.) (2 год.)

План

1. Погляди І. Канта про право та його класифікацію. Категоричний імператив.
2. Вчення І. Канта про державу. Концепція правової держави.
3. Вчення Гегеля про державу. Концепція громадянського суспільства.
4. Уявлення Гегеля про право та його класифікацію.

Література до теми:

1. Бредун І. В. «Філософія права» Гегеля: досвід сучасного прочитання. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*. 2011. № 958 (1), Вип. 44. С. 12-16.

2. Воробьев А. В. Наследие И. Канта и Г. В. Ф. Гегеля и дискуссия по проблеме правового государства в западной философии второй половины 20-го-начала 21-го века: автореф. дис. ... канд. философ. Наук : 09.00.03. Тверь, 2009. 19 с.

3. Варава І. П. Етико-правові ідеї у філософії Іммануїла Канта. *Зимові наукові підсумки 2019 року. XXIV Міжнародна науково-практична інтрнет-конференція*. Суми, 20 грудня 2019. С. 58-61.

4. Галас В. І. Гегелівське розуміння права у контексті його філософської системи / Галас В. І., Попович Т. П. // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2017. Вип. 42. С. 247-252.

5. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права або природне право і державознавство. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.

6. Гусев В. І. І. Кант: Філософське обґрунтування ідеї миру. *Наукові записки. Філософія та релігієзнавство*. 2000. Том 18. С. 8-16.

7. Держалюк М. С. Політико–правові аспекти філософії Гегеля та їх значення для України. *Стратегічні пріоритети*. 2008. №3(8). С. 22-27.

8. Кант И. Сочинения на русском и немецком языке. В 4-х томах. Москва: Наука, 2006. Т.1 586 с., Т. 2.1, 1081 с., Т.2.2, 936 с., Т.3, 784 с., Т.4, 1120 с.
9. Кант И. Критика чистого разума / пер. с нем. Н. Лосского сверен и отредактирован Ц.Г. Арзаканяном и М.И. Иткиным; прим. Ц.Г. Арзаканяна. Москва: Эксмо, 2010. 736 с.
10. Левкулич В. В. Моральні та правові аспекти справедливості у філософії Канта і Гегеля. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 75. С. 281-283.
11. Максимов С. І. Кантівський проект правового суспільства і нові демократії. *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. С. 17-23.
12. Музика І. В. Принцип верховенства права: сучасний погляд на проблему крізь призму кантівського праворозуміння. *Проблеми філософії права*. 2008-2009. Том VI-VII. С. 112-117.
13. Налуцишин В. В. Уявлення про соціальний контроль та порядок у філософсько-правових поглядах І. Канта, І. Фіхте, Ф. Шеллінга, Г. Гегеля та Л. Фейербаха. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 183-187.
14. Нерсисянц В. С. Философия права: Учебник для вузов. Москва: Норма, 2004. 656 с.
15. Обухівська О. Є. Рецепція Гегелівської філософії права в «Енциклопедії законодавства» Костянтина Неволіна. *Наукові записки*. 2005. Том 37. С. 45-49.
16. Пашков А. С. Формування та розвиток філософсько-правових поглядів Гегеля. *Філософський альманах*. Київ. 2004. № 43. URL: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_43/Pashkov.htm (дата звернення 18.07.2021).
17. Павлова Т. С. Погляди Г.В.Ф. Гегеля на право і філософсько-правові питання сучасності. *Гілея. Філософські науки*. Червень 2010. С 259-264.
18. Павлова Т. С. Правові аспекти громадянського суспільства у філософії Г. Гегеля. *Гуманітарний часопис*. 2009. № 3. С. 20-26.
19. Павлова Т.С. Співвідношення моралі і права у філософії І. Канта (історико-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.05. Дніпропетровськ, 2007. 19 с.
20. Павлова Т. С. Теоретико-практичні питання права у філософсько-правових поглядах Г.В.Ф. Гегеля. *Грані*. Липень-серпень 2010. №4 (72) С. 43-46.
21. Пашков А. С. Вчення про громадянське суспільство в філософії права Гегеля: автореф. дис... канд. філософ. наук : спец. 09.00.05. Київ, 2007. 19 с.
22. Подковенко Т. О. Концепція свободи індивіда у творчості І. Канта *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Випуск 1. Том 1. С. 45-49.
23. Попович Т. П. Концепція злочину і покарання у вченні Г. В. Ф. Гегеля / Т. П. Попович, Ю. В.Телеп // *Закарпатські правові читання: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.* (Ужгород, 19-21 квітня 2018).

Ужгор. нац. ун-т ; редкол.: О.Л. Копиленко, В.К. Грищук, Я.В. Лазур [та ін.]. Том 2. Ужгород, 2018. С. 36-40.

24. Попович Т. П. Концепція правової держави у творчій спадщині І. Канта: окремі аспекти / Т. П. Попович, Ю. В. Телеп // *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 15–16 лютого 2019 р), ДВНЗ "Ужгородський національний університет". Ужгород, 2019. С. 20-23.

25. Розова Т.В. Філософська система Гегеля як вчення про етапи розвитку абсолютної ідеї / Т.В. Розова, Л.В. Чорна // *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 226-230.

26. Ряшко О. В. Теоретико-правовий аналіз відносин держави та християнської релігії у «філософії права» Гегеля / Ряшко О. В., Л. О. Остапенко // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. С. 289-299.

27. Ряшко В. І. Діалектика взаємозв'язку держави і громадянського суспільства у «Філософії права» Гегеля / В. І. Ряшко, О. В. Ряшко // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ: Серія Юридична*. 2013. № 4. С. 505-514.

28. Ряшко О.В. Проблеми війни і миру у «Філософії права» Г.В.Ф. Гегеля / О. В. Ряшко, В. І. Ряшко. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26495/1/19-97-102.pdf> (дата звернення 02.07. 2021.).

29. Сердюк І. В. Взаємодія права та моралі в історії філософсько-правової думки. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. № 1-2. С. 97-106.

30. Хабермас Ю. Кантовский проект конституционализации международного права: есть ли у него будущее?. *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. С. 7-16.

31. Хохлов С. В. Проблема взаимосвязи нравственности и права в философии В.С. Соловьева и наследие И. Канта и Г. В. Ф. Гегеля: автореф. канд. философ. Наук : 09.00.03. Тверь, 2011. 19 с.

32. Штокало М. Р. Філософсько-правова проблема відповідальності у німецькій класичній філософії. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 4'*. Серія юридична. 2011. С. 494-504.

Тема 9. Політико-правові ідеї європейського лібералізму та соціалізму (др. пол. XIX-поч. XX ст.) (2 год.)

План

1. Англійський лібералізм XIX ст. (І. Бентам, Дж. Міль).
2. Французький лібералізм XIX ст. (Б. Констан, А. де Токвіль).
3. Німецький лібералізм XIX ст. (В. фон Гумбольдт, Л. фон Штейн, Р. фон Моль).
4. Юридичний позитивізм (О. Конт, Дж. Остін).

Література до теми:

1. Бакумов О. С. До питання про погляди І. Бентама на проблему юридичної відповідальності держави. Актуальні питання взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічного адміністрування у напрямку розвитку правової системи України: міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2018. С. 68-75.
2. Буричко З.О. Ліберальна концепція Б. Константа: людина – держава, відносини, детерміновані свободою. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 2014. II(4), Issue: 23. С. 60-65.
3. Гавришак І. І. Лінгво-філософська система Вільгельма фон Гумбольдта: історико-біографічний аспект. *Медична освіта*. 2019. № 4. С. 127-133.
4. Гай-Нижник П. П. Лібералізм як філософська, політична та економічна теорія: нарис історії становлення та розвитку. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 5-14.
5. Головка О. М. Історико-правові погляди Джеремі Бентама. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. Випуск 23. С. 34-37.
6. Горбенко К.П. Два класичних підходи до інтерпретації справедливості: І. Кант та Дж. Бентам. *Вісник Донецького Гуманітарного університету. Серія Б: Гуманітарні науки*. 2014. Вип. 1-2. С. 404-410.
7. Гоцуляк Ю. В. Правове буття у доктрині юридичного позитивізму. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 23-28.
8. Грищук О. Ліберальний комунітаризм як філософія правового розвитку постмодерного суспільства / Грищук О., Слюсарчук Х // *Український часопис конституційного права*. 2018. Часопис 1. С. 19-27.
9. Доній Н. Є. Загальна теорія права. Ідеї вдосконалення соціального та правового простору в концепції Ієремії Бентама / Доній Н. Є., Николишин В. В. // *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2018. № 1 (3). С. 9-22.
10. Дорошенко С. І. Французький лібералізм: принципи та зміст політичної ідеології. *Наукові записки. Том 21. Політичні науки*. 2003. С. 21-25.
11. Жовтобрюх М. М. Штейніанство в історії політико-правових концепцій соціальної правової держави. *Право та державне управління*. 2013. № 2 (11). С. 4-8.
12. Жовтобрюх М. М. Соціалізм, консерватизм і лібералізм у концепції соціальної держави Л. фон Штейна. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 12 (204). С. 10-14.
13. Заморська Л. Становлення юридичного позитивізму. *Юридичний вісник*. 2011. № 2. С. 104-109.
14. Ковальчук В. Б. Вчення Роберта фон Моля про легітимність влади у правовій державі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 1. (3). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11kvbupd.pdf> (дата звернення 22.07. 2021).

15. Кормич А. І. Сучасне звучання правової доктрини Ієремія Бентама. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. С. 20-24.
16. Корх О. М. Базові принципи лібералізму в інтерпретації Джона Стюарта Мілля. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2018, Т. 10. № 1-2 (22). С. 19-24.
17. Корнієнко Г. П. Обґрунтування прав людини: від класичного до сучасного лібералізму. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 295-304.
18. Костицький М. В. Нормативізм як методологія юриспруденції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 17-29.
19. Костицький М. В. Позитивізм як методологія юриспруденції. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014, № 2. С. 16-35.
20. Куц Г. М. Домінантні ідеї правового лібералізму в європейському просторі: політико-ментальний вимір. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 59. С. 73-84.
21. Луцький Р. П. Позитивне право в європейській правовій думці. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 24-26.
22. Моспаненко І. Представницька демократія та місцеве самоврядування у поглядах Дж. Ст. Мілля. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2011. Випуск 23. С. 32-37.
23. Пищуліна О. М. Історична ретроспектива та сутність поняття «соціальна держава». *Стратегічні пріоритети*. 2009. №3(12). С. 136-142.
24. Протосавіцька Л. С. Принцип свободи та межі державного втручання за Дж. Ст. Міллем. *Право. Людина. Довкілля. Теорія та філософія права. Історія права та держави*. 2019. № 10 (1). С. 20-27.
25. Пуховська А.С. Еволюція розуміння прав людини в контексті юридичного позитивізму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»* 2013. Випуск 23. Частина I. Том 1. С. 86-91.
26. Сорока Г. Б. Політико-правове вчення ідеолога англійського лібералізму Дж. Ст. Мілля. Дис. ... канд. юр. наук : 12.00.01. Київ, 2006. 183 с.
27. Сейдеметова Р. Е. Государственно-правовые идеи И. Бентама, Б. Константа, Л. фон Штейна: историко-правовой анализ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Саратов, 2011. 27 с.
28. Тихолаз А. Г. Утилітаризм Джеремі Бентама та витоки англійського правового позитивізму. *Наукові записки НАУКМА*, 2001. Т. 19: Спеціальний випуск. Ч. 1. С. 99-107.
29. Усов Д. В. Політична філософія А. Токвіля в контексті становлення демократії в Україні. *Мультиверсум: Філософський альманах: [збірник наукових праць]*. 2007. Вип. 64. С. 43-51.

Тема 10. Філософсько-права думка ХХ ст..(4 год.)

План

1. Теорія солідарності Л. Дюгі.
2. Теорія правового реалізму (Дж. Френк, К. Ллевеллін, Е. Тоффлер).

3. Аналітична юриспруденція Г. Харта.
4. «Чиста теорія права» Г. Кельзена.
5. Сучасні телогічні теорії відродженого природного права (Ж. Марітен, Ж. Дабен, Й. Месснер, Х. Домбоіс, Е. Вольф).
6. Філософсько-правові погляди Л. Фуллера.

Література до теми:

1. Абашнік В.О. Ганс Кельзен про юридичний позитивізм. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 9-1. С. 4-6.
2. Абашнік В. О. Поняття «грунтова норма» у Ганса Кельзена. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 1. С. 257-264.
3. Абашнік В. О. Філософсько-правова проблематика робіт Г. Кельзена. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Право*. 2013. № 1077, вип. 15. С. 15-18.
4. Адыгезалова Г. Э. Карл Никерсон Ллевеллин. *Известия высших учебных заведений. Правоведение № 2*, 2009. С. 182-191.
5. Алаіс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: автореф. дис....канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 17 с.
6. Антонов М. Соціологія права і чиста теорія права: складний взаємозв'язок. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012, № 1. С. 250-256.
7. Архипов В. В. Концепція права Лона Л. Фуллера: дис ... кандидата юридических наук: 12.00.01. Санкт-Петербург, 2009. 164 с.
8. Брындина В. В. Права человека в неотомистской концепции Жака Маритена. *Правопорядок: история, теория, практика, вып. 1 № 1*. 2013. С. 86-88.
9. Володин К. С. Гаэтано Моска и Вильфредо Парето: обзор теории. *Pro Nunc. Современные политические процессы, вып. 1 № 11*. 2012. С. 35-41.
10. Гайворонюк Н. В. З історії філософсько-правової думки: Лон Фуллер про моральність права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 252–254.
11. Дудченко В. В. Концепція права Герберта Харта. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОНмолодьспорт України ; НУ ОЮА. Одеса : Фенікс, 2012. Вип. 46. С. 9-18*.
12. Дюги Л. Конституционное право: общая теория государства: монография: [перевод] / Леон Дюги. Москва: Инфра-М, 2016. 425 с.
13. Жовтобрюх М. М. Нормативізм Г. Кельзена та К. Шмітта як теоретико-правова антитеза соціології права: до постановки проблеми. *Право і безпека*. 2012. № 3. С. 175–181.
14. Заморська Л.І. Ідеї формування нормативізму (неопозитивізму) та його значення. *Форум права*. 2012. № 4. С. 367-372.
15. Зархіна С. Е. Погляди Лона Л. Фуллера на мову права. *Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я.*

Мудрого». Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. Вип. 120. С. 268-277.

16. Касаткін С. Позитивізм в англо-американській філософії права. Вчення Герберта Л. А. Харта. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 300-313.

17. Касаткін С. Позитивістська доктрина правової невизначеності (на прикладі вчень Г. Кельзена та Г. Харта). *Філософія права і загальна теорія права*, № 1-2. 2014. С. 268-276.

18. Кельзен Г. Чисте правознавство : з дод. : Проблема справедливості ; пер. з нім. О. Мокровольського. Київ: Юніверс, 2004. 496 с.

19. Ковтонюк А.М. Ганс Кельзен і його чиста теорія права. *Університетські наукові записки*. 2007. № 1 (21). С. 28-32.

20. Ковтонюк А.М. Генезис праворозуміння Ганса Кельзена: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 18 с.

21. Кравченко С.І. Концепція права Л. Фуллера: основоположні елементи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2014. Випуск 29. Том 1. С. 24-27.

22. Кравченко С. С. Погляди Олівера Венделля Холмса на поняття «закон», «право» і «свобода слова». *Часопис Київського університету права*. Вип. 2, 2011. С. 25-28.

23. Краевский А.А. Чистое учение о праве Ганса Кельзена и современный юридический позитивизм: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Санкт-Петербург, 2014. 231 с.

24. Лапаева В.В. Соотношение права и морали в правовой концепции Л. Фуллера. *Правоведение*. 2013. № 2 (307). С. 241-256.

25. Лященко Р. Солідаризм: сутність та перспективи реалізації. *Підприємництво, господарство і ПРАВО*. 2019. № 4. С. 187-190.

26. Маліновська О.С. Проблеми соціальної філософії у творчості Жака Марітена: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: спец. 09.00.05. Львів, 2004. 18 с.

27. Маслак О.О. Ідея природного права в західній філософській традиції (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд філософських наук: спец. 09.00.03. Київ, 2010. 15 с.

28. Мельник М. О. Школа правового реалізму: пошук балансу між визначеністю норм писаного права і судовою дискрецією. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 2. С. 44-48.

29. Николаенко Н. Государство в теории юридического солидаризма Леона Дюги. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. Июнь 2014. С. 22-26.

30. Оглезнев В. В. Переосмысление и новая интерпретация дискуссий между Г. Л. А. Харта и Л. Л. Фуллером и их значение для аналитической философии права. *Вестник Томского государственного университета*. 2010. № 330. С. 55-59.

31. Оглезнев В.В. Истоки современной аналитической философии права. *Вестник Томского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Политология.* 2009. № 4 (8). С. 81-88.

32. Рабінович С.П. Права людини у природно-правовій думці неотомізму: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2003. 19 с.

33. Фуллер Л. Мораль права: пер. з англ. Н.Комарова / Л. Фуллер. Київ: Сфера, 1999. 232 с.

34. Фуллер Л. Позитивизм и верность праву. Ответ профессору Харту / Л. Фуллер // *Правоведение.* 2005. № 5. С. 104-136.

35. Харт Г. Л. А. Понятие права: пер. с англ. / Г.Л.А. Харт. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 302 с.

36. Харт Г.Л.А. Позитивизм и разграничение права и морали. *Правоведение.* 2005. № 5.

37. Шестопап С. С. Неотомістський напрямок у французькій філософії права: концепція Жака Марітена: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Харків, 2009. 206 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет та періодизація історії філософії права.
2. Особливості формування філософсько-правової думки Стародавнього Сходу.
 3. Філософсько-правова доктрина даосизму.
 4. Філософсько-правова концепція конфуціанства.
 5. Філософсько-правові погляди школи моїстів.
 6. Філософсько-правове вчення школи китайських юристів (Шан Ян, Хань Фей, Шень Бухай, Цзин Чань).
 7. Релігійно-філософські та правові погляди Ст. Індії (брахманізм, буддизм).
 8. Особливості формування філософсько-правової думки Стародавньої Греції.
 9. Філософсько-правове вчення грецьких софістів (Протагор, Горгій, Продік, Гіппій, Антифонт; Фрасімах, Калікл, Лікофрон).
 10. Особливості філософсько-правових поглядів Сократа.
 11. Філософсько-правові погляди Платона.
 12. Філософсько-правове вчення Аристотеля.
 13. Філософські-правові погляди давньогрецьких стоїків (Зенон, Клеанф, Хрісіп; Панетій, Посідоній).
 14. Філософсько-правове вчення Полібія.
 15. Філософсько-правове вчення Ціцерона.
 16. Філософські-правові погляди римських стоїків (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін).
 17. Римські юристи про право і його види (Флавій, Корункарій; Гай, Папініан, Павел, Ульпіан, Модестін, Марціан).
 18. Політико-правові ідеї раннього християнства.
 19. Філософсько-правове вчення Ф. Аквінського.
 20. Філософські-правові ідеї середньовічних юристів.
 21. Філософсько-правова концепція М. Падуанського.
 22. Філософсько-правове вчення Ібн Рушда.
 23. Філософсько-правове вчення Ібн Халдуна.
 24. Філософсько-правове вчення Н. Макіавеллі.
 25. Філософсько-правові ідеї Реформації: М. Лютер, Т. Мюнцер, Ж. Кальвін.
 26. Філософсько-правова концепція Ж. Бодена.
 27. Філософсько-правові ідеї Франсіско де Вітторіо.
 28. Філософсько-правові ідеї Ф. Бекона.

29. Філософсько-правове вчення Г. Гроція.
30. Філософсько-правові погляди Б. Спінози.
31. Філософсько-правове вчення Т. Гоббса .
32. Філософсько-правове вчення Дж. Локка.
33. Філософсько-правове вчення Ш.-Л. Монтеск'є.
34. Філософсько-правова концепція Ж.-Ж. Руссо.
35. Філософсько-правові ідеї Вольтера.
36. Натуралістична концепція права Самуеля Пуфендорфа. Міжнародно-правові ідеї Пуфендорфа.
37. Філософсько-правові погляди Христіана Вольфа.
38. Філософсько-правове вчення І. Канта.
39. Філософсько-правова концепція Г.В.Ф. Гегеля.
40. Англійський лібералізм ХІХ ст. (І. Бентам, Дж. Міль).
41. Французький лібералізм ХІХ ст. (Б. Констан, А. де Токвіль).
42. Німецький лібералізм ХІХ ст. (В. фон Гумбольдт, Л. фон Штейн).
43. Позитивістська школа права ХІХ століття (О. Конт): концептуальні засади.
44. Позитивістська школа права ХІХ століття (Дж. Остін): концептуальні засади.
45. Ліберально-правова доктрина Ф. Гаєка.
46. Теорія солідаризму Л. Дюгі.
47. Концепція правового реалізму (Дж. Френк, Р. Познер, К. Ллевеллін, О. Голмс, Е. Тоффлера).
48. «Чиста теорія права» Г. Кельзена.
49. Аналітична юриспруденція Г. Харта.
50. Сучасні теорії відродженого природного права (Ернст Вольф, К. Барт, Х. Домбоіс, Ф. Хорст, Г. Райнер, Г. Ромен).
51. Сучасні теорії відродженого природного права (Ж. Марітен, Ж. Дабен, Й. Месснер, А. Ауер, Ерік Волф)
52. Філософсько-правові погляди Л. Фуллера.
53. Психологічна теорія Петражицького.
54. Соціологічна теорія права Ієрінга.
55. Філософсько-правові погляди Христіана Вольфа.

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ТЕМАТИК

1. Філософсько-правова доктрина даосизму.
2. Філософсько-правова концепція конфуціанства.
3. Філософсько-правові погляди школи моїстів.
4. Філософсько-правове вчення школи китайських юристів (Шан Ян, Хань Фей, Шень Бухай, Цзин Чань).
5. Релігійно-філософські та правові ідеї буддизму.
6. Філософсько-правові ідеї брахманізму.
7. Особливості формування філософсько-правової думки Стародавньої Греції.
8. Особливості філософсько-правових поглядів Сократа.
9. Філософсько-правові погляди Платона.
10. Філософсько-правове вчення Аристотеля.
11. Філософські-правові погляди давньогрецьких стоїків (Зенон, Клеанф, Хрісіп; Панетій, Посідоній).
12. Філософсько-правове вчення Полібія.
13. Філософсько-правове вчення Цицерона.
14. Філософські-правові погляди римських стоїків (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін).
15. Римські юристи про право і його види (Флавій, Корункарій; Гай, Папініан, Павел, Ульпіан, Модестін, Марціан).
16. Політико-правові ідеї раннього християнства.
17. Філософсько-правове вчення Ф. Аквінського.
18. Філософсько-правові ідеї середньовічних юристів.
19. Філософсько-правова концепція М. Падуанського.
20. Філософсько-правові погляди Франсіско де Вітторіо – основоположника іспанської школи міжнародного права.
21. Філософсько-правове вчення Н. Макіавеллі.
22. Філософсько-правові ідеї Реформації: М. Лютер, Т. Мюнцер, Ж. Кальвін.
23. Особливості філософсько-правової думки С. Пуффендорфа.
24. Філософсько-правова концепція Ж. Бодена.
25. Філософсько-правові ідеї Ф. Бекона.

26. Філософсько-правове вчення Г. Гроція.
27. Філософсько-правові погляди Б. Спінози.
28. Філософсько-правове вчення Т. Гоббса .
29. Філософсько-правове вчення Дж. Локка.
30. Філософсько-правове вчення Ш.-Л. Монтеск'є.
31. Філософсько-правова концепція Ж.-Ж. Руссо.
32. Філософсько-правові ідеї Вольтера.
33. Філософсько-правове вчення І. Канта.
34. Філософсько-правова концепція Г.В.Ф. Гегеля.
35. Англійський лібералізм ХІХ ст. (І. Бентам, Дж. Міль).
36. Французький лібералізм ХІХ ст. (Б. Констан, А. де Токвіль).
37. Німецький лібералізм ХІХ ст. (В. фон Гумбольдт, Л. фон Штейн).
38. Позитивістська школа права ХІХ століття (О. Конт, Дж. Остін):
концептуальні засади.
39. Теорія солідаризму Л. Дюгі.
40. Концепція правового реалізму (Дж. Френк, Р. Познер, К. Левеллін,
О. Е. Тоффлера).
41. «Чиста теорія права» Г. Кельзена.
42. Аналітична юриспруденція Г. Харта.
43. Сучасні теорії відродженого природного права (Ж. Марітен, Ж.
Дабен, Й. Месснер, А. Ауер, Ерік Волф, Ернст Вольф, К. Барт, Х. Домбоіс, Ф.
Хорст, Г. Райнер, Г. Ромен).
44. Філософсько-правові погляди Л. Фуллера.
45. Теми по Україні

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абашнік В.О. Ганс Кельзен про юридичний позитивізм. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 9-1. С. 4-6.
2. Алаїс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 17 с.
3. Алексєєв В. М. Теоретики державного управління: мислителі епохи Відродження. *Теорія та історія державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2 (29). С. 8-18.
4. Антонов М. Соціологія права і чиста теорія права: складний взаємозв'язок. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012, № 1. С. 250-256.
5. Бабич І.Г. Формування у римському договірному праві концепції справедливості як основного принципу приватного права. *Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 16-17 трав. 2014 р.: у 2-х т. Одеса : Юрид. літ.* 2014. Т. 1. С. 260-262.
6. Баязитова Г. И. Политико-правовые воззрения Жана Бодена: автореф. дисс. .. канд. ист. наук : 07.00.03. Тюмень, 2006. 24 с.
7. Богуцька Анна Анатоліївна. Аналіз державно-правової концепції Ніколо Макіавеллі. *П'ятнадцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція. Наукове мислення*. 2021. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/301-analiz-derzhavno-pravovoji-kontseptsiji-nikolo-makiavelli> (дата звернення 15.07.2021).
8. Бредун І. В. Уявлення про державу англійських філософів XVII ст. на прикладі Томаса Гоббса. *Гуманітарний часопис*. 2011. № 1. С. 122-126.
9. Бредун І. В. «Філософія права» Гегеля: досвід сучасного прочитання. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*. 2011. № 958 (1), Вип. 44. С. 12-16.
10. Бренкач Я. С. Ідеї космополітизму та глобалізму в поглядах імператора-філософа Марка Аврелія. *Актуальні проблеми гуманітарних та юридичних наук*. 2016. С. 124-129.
11. Брындина В. В. Права человека в неотомистской концепции Жака Маритена. *Правопорядок: история, теория, практика, вып. 1 № 1*. 2013. С. 86-88.
12. Буричко З.О. Ліберальна концепція Б. Константа: людина – держава, відносини, детерміновані свободою. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 2014. II(4), Issue: 23. С. 60-65.
13. Буткевич О. В. Теорія і практика докласичного міжнародного права. дис. ... докт. юр. наук : 12.00.11. Київ. 2009. с. 377.
14. Вар'ян О.О. Вплив полісу на формування образу ідеального громадянина в Давніх Афінах. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 40. С. 275-280.

15. Варава І. П. Етико-правові ідеї у філософії Іммануїла Канта. *Зимові наукові підсумки 2019 року. XXIV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. Суми, 20 грудня 2019. С. 58-61.
16. Вовк Д.О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія. Харків: «Право», 2009. 228 с.
17. Волинець В. В. Становлення вчення про функції і призначення держави в політико-правовій теорії Дж. Локка. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 97-104.
18. Гавришак І. І. Лінгво-філософська система Вільгельма фон Гумбольдта: історико-біографічний аспект. *Медична освіта*. 2019. № 4. С. 127-133.
19. Гай-Нижник П. П. Лібералізм як філософська, політична та економічна теорія: нарис історії становлення та розвитку. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 5-14.
20. Гайворонюк Н. В. З історії філософсько-правової думки: Лон Фуллер про моральність права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 252–254.
21. Галас В. І. Гегелівське розуміння права у контексті його філософської системи / Галас В. І., Попович Т. П. // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2017. Вип. 42. С. 247-252.
22. Гамаюнова В. Тенденції демократизму у Платона, Т. Кампанелли та Г. Сковороди. *Філософія і право. Тези доповідей XV Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів*. 2019. С. 41-42.
23. Головка О. М. Історико-правові погляди Джеремі Бентама. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. Випуск 23. С. 34-37.
24. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Ідеї Реформації, держава і права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право»*. 2017. Випуск 24. С. 6-10.
25. Горбенко К.П. Два класичних підходи до інтерпретації справедливості: І. Кант та Дж. Бентам. *Вісник Донецького Гуманітарного університету. Серія Б: Гуманітарні науки*. 2014. Вип. 1-2. С. 404-410.
26. Городній М. Типологічні особливості індуського права в контексті акультураційних процесів. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. лютий 2014. С. 20-27.
27. Гордієнко І. Філософсько-правове підґрунтя самообмеження державної влади. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. Липень 2017. С. 9-12.
28. Гоцуляк Ю. В. Категорія правового буття у вченні Платона. *Права людини, держава, суспільство*. 2018. С. 4-10.
29. Гоцуляк Ю. В. Правове буття у доктрині юридичного позитивізму. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 23-28.

30. Грищук О. Ліберальний комунітаризм як філософія правового розвитку постмодерного суспільства / Грищук О., Слюсарчук Х // *Український часопис конституційного права*. 2018. Часопис 1. С. 19-27.
31. Гурак Р. В. Аналіз політико-правових учень країн Стародавнього Сходу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. С. 21-23.
32. Гурак Р. В. Політико-правові вчення в Стародавньому Римі та Візантії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. С. 278-280.
33. Добош З. Справедливість у філософсько-правовій думці нового часу. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 389-397.
34. Добош З. Справедливість у філософсько-правовій думці Нового часу. 2016. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5680/vnulpurn201685562.pdf> (дата звернення 15.07. 2021).
35. Докаш В., Докаш О. Соціально-політичний контекст ранньопротестантських есхатологічних вчень. *Релігія та Соціологія*. 2012. № 2(8). С. 81-91.
36. Доній Н. Є. Загальна теорія права. Ідеї вдосконалення соціального та правового простору в концепції Ієремії Бентама / Доній Н. Є., Николишин В. В. // *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2018. № 1 (3). С. 9-22.
37. Дудченко В. В. Концепція права Герберта Харта. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОНмолодьспорт України; НУ ОЮА. Одеса : Фенікс, 2012. Вип. 46. С. 9-18.
38. Дяченко М. В. Етична парадигма давньоримських стоїків. *Культура України*. 2016. Вип. 52. С. 19-28.
39. Жовтобрюх М. М. Нормативізм Г. Кельзена та К. Шмітта як теоретико-правова антитеза соціології права: до постановки проблеми. *Право і безпека*. 2012. № 3. С. 175–181.
40. Жовтобрюх М. М. Штейніанство в історії політико-правових концепцій соціальної правової держави. *Право та державне управління*. 2013. № 2 (11). С. 4-8.
41. Забзалюк Д. Є. Політико-правова доктрина хрестоносного руху доби Середньовіччя. Автореф. дис. ... докт. юр. наук : 12.00.01. Львів, 2021. 43 с.
42. Завідняк Б. Теодицея Бенедикта Спінози. *Філософські науки. Схід*. 2017. № 6 (152). С. 91-97.
43. Заморська Л.І. Ідеї формування нормативізму (неопозитивізму) та його значення. *Форум права*. 2012. № 4. С. 367-372.
44. Зархіна С. Е. Погляди Лона Л. Фуллера на мову права. *Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого»*. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. Вип. 120. С. 268-277.

45. Зімарьова Ю. Філософія Вольтера: природа людини та тлумачення релігії. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. 2013. Вип. 4. С. 100-107.
46. Зінченко О. В. Історія вчень про державу і право: у таблицях і дефініціях: навч. посіб. / О. В. Зінченко, О. В. Петришин. Х. Право. 2012. 208 с.
47. Зозуля Є. В. Політико-правові ідеї Реформації щодо прав і свобод людини, громадянського суспільства в контексті цивілізаційного вибору України (До 500-ї річниці початку Реформації в Європі). *Правовий часопис Донбасу*. 2017. № - 3-4 (61). С. 67.
48. Іваній О. Історичні засади відродження та популяризації римського права середньовічними університетами. *Освітологія*. 2016. № 5. С. 23-27.
49. История политических и правовых учений: Учебник для вузов / Под общ. ред. акад. РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, 2006. 944 с.
50. История политических и правовых учений. Хрестоматия. Харьков, 1999. 1075 с.
51. Касаткін С. Позитивізм в англо-американській філософії права. Вчення Герберта Л. А. Харта. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 300-313.
52. Касаткін С. Позитивістська доктрина правової невизначеності (на прикладі вчень Г. Кельзена та Г. Харта). *Філософія права і загальна теорія права*, № 1-2. 2014. С. 268-276.
53. Каткова Т. Г. Принцип невторчання як базовий принцип східноазійського парворозуміння. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 7-10.
54. Ключко Б. И. Законодатель в трактате Марсилия Падуанского «Защитник мира». *Вестник Санкт-Петербургского университета. История*. 2015. № 2, С. 133-140.
55. Ключко Б. И. Марсилий Падуанский и естественное право. *Вестник Санкт-Петербургского университета. История*. 2014. № 4, С. 218-223.
56. Ключко Б. И. Светская и духовная власть в представлениях Марсилия Падуанского : дис. ... кандидата Исторических наук: 07.00.03. Москва, 2016. 311 с.
57. Ковальчук В. Б. Вчення Роберта фон Моля про легітимність влади у правовій державі. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2011. № 1. (3). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11kvbupd.pdf> (дата звернення 22.07. 2021).
58. Ковальчук В. Б. Про державний суверенітет і легітимність державної влади в політико-правовому вченні Томаса Гобса. *Проблеми філософії права*. 2008-2009. Том VI-VII. С.172-181.
59. Ковнерова. І. О. Філософія стоїцизму та римська «кримінологія». *Філософський альманах*. 2019. Вип. 5-6. С. 116-126.
60. Ковтонюк А.М. Генезис праворозуміння Ганса Кельзена: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 18 с.

61. Козинець О. Держава та парво в ученні Ш. Л. Монтеск'є / Козинець О. Г., Прихожько В. О. // *Вчені записки ТНУ ісені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2020. Том 31 (70) № 1. С. 26-31.

62. Козинець О. Г., Остапенко А. І. Платон та Арістотель про державу і право: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права.* 2021. С. 37-41.

63. Козинець О. Г., Півень Б. О. Політичні та правові погляди Ніколо Маківеллі в історичному та сучасному аспекті. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 3.* 2019. С. 8-11.

64. Козинець О. Г., Хименко А. О.. Форма держави у вченні Аристотеля. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики.* 2020. С. 7-12.

65. Колодін Д.О. Кримінально-правові погляди Іммануїла Канта. С. 353-355. URL:

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7974/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BD%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC.->

[%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B8%20I.%20%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7974/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B8%20I.%20%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (дата звернення 18.07.2021).

66. Корнієнко Г. П. Обґрунтування прав людини: від класичного до сучасного лібералізму. *Актуальні проблеми політики.* 2018. Вип. 61. С. 295-304.

67. Корх О. М. Базові принципи лібералізму в інтерпретації Джона Стюарта Мілля. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури.* 2018, Т. 10. № 1-2 (22). С. 19-24.

68. Костицький М. В. Нормативізм як методологія юриспруденції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2014. № 4. С. 17-29.

69. Костицький М. В. Позитивізм як методологія юриспруденції. *Філософські та методологічні проблеми права.* 2014, № 2. С. 16-35.

70. Кравченко А. П. Антропологічний принцип у філософії права: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.12. Харків, 2008. 20 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Filofilo_2011_26_8 (дата звернення 24.07.2021).

71. Кравченко С.І. Концепція права Л. Фуллера: основоположні елементи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право».* 2014. Випуск 29. Том 1. С. 24-27.

72. Краевский А.А. Чистое учение о праве Ганса Кельзена и современный юридический позитивизм: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Санкт-Петербург, 2014. 231 с.

73. Краевский А. А. Чистое учение о праве и современный юридический позитивизм. *Известия высших учебных заведений. Правоведение, вып. 2 № 319*. 2015. С. 88-125.

74. Кудря. І. Г. Політична теорія легізму. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філософські науки*. 2018. Том 29 (68) № 1. С. 26-29.

75. Куц Г. М. Домінантні ідеї правового лібералізму в європейському просторі: політико-ментальний вимір. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 59. С. 73-84.

76. Левкулич В. В. Моральні та правові аспекти справедливості у філософії Канта і Гегеля. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 75. С. 281-283.

77. Луцький А. І. Відображення правової ідеології у природно-правових дослідженнях філософів XVI-XVII ст. *Науково-інформаційний вісник. Право*. 2015. Вип. 11. С. 25-31.

78. Луцький Р. П. Позитивне право в європейській правовій думці. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 24-26.

79. Луцький І.М. Становлення основоположних засад філософсько-правової аксіології під впливом християнських цінностей (на підґрунті співвідношення релігії і права). *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 31. С. 33-43.

80. Лященко Р. Солідаризм: сутність та перспективи реалізації. *Підприємництво, господарство і ПРАВО*. 2019. № 4. С. 187-190.

81. Маліновська О.С. Проблеми соціальної філософії у творчості Жака Марітена: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: спец. 09.00.05. Львів, 2004. 18 с.

82. Маслак О.О. Ідея природного права в західній філософській традиції (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філософських наук: спец. 09.00.03. Київ, 2010. 15 с.

83. Матвєєва Т.О. Право стародавніх Афін. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. Право і суспільство*. 2017. С. 27-32.

84. Меленко С.Г. Аристотель про соціальні основи держави. *Держава і право*. 2012. Вип. 56. С. 60-65.

85. Меленко С.Г. Давньогрецька філософія права як світоглядне джерело української філософсько-правової думки і права: автореф. дис. ... док-ра. юрид. наук : 12.00.12 Київ, 2014. 44 с.

86. Меленко С. Г. Марк Тулій Цицерон: феноменологія поглядів на право та закон. *Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове видання юридичного факультету ДВНЗ «Запорізький національний університет»*, 2015. № 2. С. 272-275. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2015/76.pdf (дата звернення 17.07.2021).

87. Меленко С.Г. Стоїцизм: феноменологічно-правовий аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 644: Правознавство*. Чернівці: ЧНУ, 2013. С.26-30.

88. Меленко С.Г. Феномен рецепції давньогрецького стоїцизму в давньоримській філософії права. *Європейські перспективи : науково-практичний журнал*. Київ, 2015. № 3. С. 5-11.
89. Меленко С. Г. Феномен трансформації рецепції давньогрецького епікуреїзму, сакптицизму та перипатетизму римською філософсько-правовою парадигмою. *Науково-інформаційний вісник. Право*. 2015. 12. С. 18-24.
90. Мельник М. О. Історія виникнення та розвитку школи правового реалізму. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 73-77.
91. Мельник М. О. Школа правового реалізму: пошук балансу між визначеністю норм писаного права і судовою дискрецією. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 2. С. 44-48.
92. Мищак І. М. Вплив політико-правових положень дхармашастр і артхашастр на становлення системи державного управління в Стародавній Індії. *Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. №2. С. 18-22.
93. Муляр В. Природне право: концептуалізація західноєвропейської моделі від софістів до Гуго Гроція. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spr_2013_3_7 (дата звернення 16.07.2021).
94. Муранова Н. Ідеї філософії просвітництва в українському освітньому контексті / Муранова Н. Волярська О. Літвінчук Л. // Монографія. Київ, 2020. 154 с.
95. Налуцишин В. В. Гуманістичні уявлення про соціальний контроль правовий порядок у філософсько-правових поглядах Ш.-Л. Де Монтеस्क'є, Ж.-Ж. Руссо, Вольтера, Б Спінози та С. Фон Пуфендорфа. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 3 (17) С. 18-21.
96. Налуцишин В. В. Уявлення про соціальний контроль та порядок у філософсько-правових поглядах І. Канта, І. Фіхте, Ф. Шеллінга, Г. Гегеля та Л. Фейєрбаха. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 183-187.
97. Налуцишин В. В. Філософсько-правове розуміння соціального контролю та правового порядку у творчості Ф. Бекона, Т. Гоббса, Д. Локка та Г. Гроція. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2017. № 3. С. 75-79.
98. Налуцишин В. В. Формування філософсько-правових уявлень про правовий порядок у Стародавньому Римі. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 7-10.
99. Нерсисянц В. С. Філософія права: Учебник для вузов. Москва: Норма, 2004. 656 с.
100. Огорокова В. В. Утопія як елемент суспільної свідомості перехідного часу. Дис. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03. Одеса. 178 с.
101. Омельчук О. М., Олійник У. М. Особливості формування парадигми права на свободу совісті та релігії в філософії права епохи Реформації. *Теорія держави і філософія права*. Грудень 2017. Вип. 2. С. 6-13.

102. Остапець І. Сутність і механізм реалізації свободи в соціально-філософській концепції Ж.-Ж. Руссо. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2014. Випуск 5. С.16–24.
103. Павло П. Філософсько-правові принципи середньовіччя як фундамент християнського індивідуалізму. *Теорія держави і права*. 2020. Вип. 7. С. 270-275.
104. Павлова Т. С. Погляди Г.В.Ф. Гегеля на право і філософсько-правові питання сучасності. *Гілея. Філософські науки*. Червень 2010. С 259-264.
105. Павлова Т. С. Природа людини і її природне право у філософії Б. Спінози. *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. 2012. № 5 (119). С.127-129.
106. Павлова Т.С. Співвідношення моралі і права у філософії І. Канта (історико-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.05. Дніпропетровськ, 2007. 19 с.
107. Павлова Т. С. Теоретико-практичні питання права у філософсько-правових поглядах Г.В.Ф. Гегеля. *Грані*. Липень-серпень 2010. №4 (72) С. 43-46.
108. Пашков А. С. Вчення про громадянське суспільство в філософії права Гегеля: автореф. дис... канд. філософ. наук : спец. 09.00.05. Київ, 2007. 19 с.
109. Пашков А. С. Формування та розвиток філософсько-правових поглядів Гегеля. *Філософський альманах*. Київ. 2004. № 43. URL: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_43/Pashkov.htm (дата звернення 18.07.2021).
110. Петрінко В. С. Вплив «Політики» Арістотеля на становлення і розвиток Європейської політичної думки: автореф. дис. .. канд. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2003. 20 с.
111. Пилипишин П. Б. Індивідуалізм як результат протестантської етики у філософсько-правовому вченні М. Лютера. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70), № 4. С. 279-284.
112. Пилипишин П. Б. Індивідуалістична концепція у філософії права Френсіса Бекона. *Теорія держави і права*. 2021. Вип. 3. С. 212-215.
113. Подковенко Т. О. Концепція свободи індивіда у творчості І. Канта *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Випуск 1. Том 1. С. 45-49.
114. Протосавіцька Л. С. Принцип свободи та межі державного втручання за Дж. Ст. Міллем. *Право. Людина. Довкілля. Теорія та філософія права. Історія права та держави*. 2019. № 10 (1). С. 20-27.
115. Процюк І.В. Формування концепції поділу державної влади / І.В. Процюк // *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 7-16.
116. Рабінович С.П. Права людини у природно-правовій думці неотомізму: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2003. 19 с.

117. Рождественська І. В. Взаємодія суспільства і держави у філософських працях Аристотеля. *Теорія та історія державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. С. 34-38.
118. Розова Т.В. Філософська система Гегеля як вчення про етапи розвитку абсолютної ідеї / Т.В. Розова, Л.В. Чорна // *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 226-230.
119. Рудь Б. Ю. Концепція свободи філософування у політичній філософії Бенедикта Спінози: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.05. Київ 2009. 16 с.
120. Ряшко О. В. Проблеми війни і миру у «Філософії права» / Г.В.Ф. Гегеля / О. В. Ряшко, В. І. Ряшко // URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26495/1/19-97-102.pdf> (дата звернення 21.07.2021).
121. Ряшко О. В. Теоретико-правовий аналіз відносин держави та християнської релігії у «Філософії права» Гегеля / Ряшко О. В., Л. О. Остапенко // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. С. 289-299.
122. Сорока Г. Б. Політико-правове вчення ідеолога англійського лібералізму Дж. Ст. Мілля. Дис. ... канд. юр. наук : 12.00.01. Київ, 2006. 183 с.
123. Стукалов А. В. Сучасна соціальна держава як результат історичного розвитку концепту ідеальної держави Платона. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 1 (11). С. 127-136.
124. Тищенко Р. В. Інститут покарання в політико-правовій думці Стародавнього Китаю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 13-16.
125. Толкач А. М. Проблема співвідношення світської та релігійної влади у трактаті «Захисник миру» Марсилія Падуанського. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С.75-77.
126. Томкіна О.О. Моральний облік влади у політико-правовій думці Індії та Китаю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Том 1. Випуск 33. С. 49-53.
127. Туренко О.С. Легітимація та взаємопов'язаність понять «природне право», «природні закони» й «позитивний закон» у теорії Т. Гоббса. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. №3 (46). С. 32-36.
128. Туренко О. С. Фактор страху в ранньомодерних теоріях держави: версія Бенедикта Спінози. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 3. С. 50-55.
129. Турчак О. В. Взаємодія канонічного і публічного права середньовічної доби: політико-правовий вимір. *Південно-український правничий часопис*. 2020. С. 159-164.
130. Турянський Ю. І. Формування інституту прав людини доби середньовіччя. 2019. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21464/14.pdf> (дата звернення 15.07.2021).

131. Фаст О.О. Внесок Фоми Аквінського у формування концепції верховенства права. *Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право»*. 2017. Вип. 43. Том 1. С. 44- 47.

132. Фаст О. О. Поняття «право» і «закон» у філософсько-правовій думці європейського середньовіччя. *Право і суспільство*. 2017. № 1, частина 2. С. 47-51.

133. Фегер Г. Как категорический императив обретаёт свое применение? О практической необходимости категорического императива как закона самосохранения свободы. URL: http://hans-feger.de/pdf/publikationen/Die-Anwendung-des-kategorischen-Imperativs_russ_v.24.9.pdf (Дата звернення 21.07.2021).

134. Фуллер Л. Позитивизм и верность праву. Ответ профессору Харту. *Правоведение*. 2005. № 5. С. 104-136.

135. Хабермас Ю. Кантовский проект конституционализации международного права: есть ли у него будущее?. *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. С. 7-16.

136. Харитоновна Т.Є. Систематизація права у Візантійській імперії у першій половині VI ст. н.е. (Систематизація Юстиніана): *автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01*. Одеса, 2003. 16 с.

137. Харт Г.Л.А. Позитивизм и разграничение права и морали. *Правоведение*. 2005. № 5.

138. Хвойницька Х. Концепція природного права голландських мислителів (Ю. Ліпсій, Г. Гроцій). URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10334/1/12.pdf> (дата звернення 16.07.2021).

139. Хвойницька Х. М. Особливості трактування природно-правових ідей у творчості просвітників (Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є). URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26212/1/11-58-62.pdf> (дата звернення 17.07.2021).

140. Хвойницька Х. М. Специфіка юснатуралістичних ідей Дж. Локка та С. Пуфендорфа. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 230-234.

141. Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Відокремлення правового та владного дискурсів за доби відродження: філософсько-правовий аспект. *Право і суспільство. Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2016. № 3. С. 40-45.

142. Цьоллер Г. Політична філософія музики Жан-Жака Руссо. Наукові записки ХЕПУ. Березень 2017. № 1 (19). С. 98-105.

143. Чайковський Ю. В. Ідея міжнародного права в філософії стоїків. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. С. 195-198.

144. Чорна Л. В. Від ідеї до утопії: шлях Платона до досягнення ідеальної держави. *Вісник НАДУ при Президентові України. Історія філософії*. 2015. С. 5-12.

145. Шестопал С. С. Неотомістський напрямок у французькій філософії права: концепція Жака Марітена: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Харків, 2009. 206 с.

146. Alonso F. L. Cosmopolitanism and Natural Law in Cicero. In *The Threads of Natural Law*. Springer, Dordrecht. 2013. P. 27-36.
147. Barzun Ch. L. Jerome Frank, Lon Fuller, and a Romantic Pragmatism. *Yale JL & Human* № 29, 2017. P. 129-164.
148. Bates C. A. Law and the Rule of Law and Its Place Relative to Politeia in Aristotle's Politics. In: *Aristotle and The Philosophy of Law: Theory, Practice and Justice*. Springer, Dordrecht, 2013. P. 59-75.
149. Bigongiari D. *The Political Ideas of St. Thomas Aquinas: Representative Selections*. Hafner Publishing Company, 1953. 260 p.
150. Cassels J. Lon Fuller: Liberalism and the Limits of Law. *The University of Toronto Law Journal* Vol. 36, No. 3, 1986. P. 318-341.
151. Cristi F. R. Hayek and Schmitt on the Rule of Law. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 1984. P. 521-535.
152. Chroust A.-H. The Philosophy of Law from St. Augustine to Thomas Aquinas. *The New Scholasticism* Vol. 20.1, 1946. P. 26-71.
153. Doherty G., Gray T. Herbert Spencer and the relation between economic and political liberty. *History of Political Thought* 14.3, 1993. P. 475-490.
154. D'Amato A. Lon Fuller and substantive natural law. *Am. J. Juris*. Vol. 26, 1981. P. 202-218.
155. David L. Gregory J.D., J.S.D., LL.M. St. Thomas Aquinas, Jacques Maritain, and Law. Number 4 Volume 40, Spring 2001, Number 4, Article 5. P.381-400.
156. Elwick J. Herbert Spencer and the disunity of the social organism. *History of Science* 41.1, 2003. P. 35-72.
157. Gray T. S. Herbert Spencer: Individualist or Organicist? *Political studies*, vol. 33 № 2, 1985. P. 236-253.
158. Harries J. The law in Cicero's writings. *The Cambridge Companion to Cicero*. Cambridge, 2013. P. 107-121.
159. Hart H. L. A. *Natural Rights: Bentham and John Stuart Mill*. Theories of Rights. Routledge, 2017. P. 163-188.
160. Moore K. R. Plato, politics and a practical utopia: social constructivism and civic planning in the "Laws". Bloomsbury Publishing. 2011. 144 p.
161. Morrow G. R. Plato and the Rule of Law. In *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, Vol. 14, 1940. P. 105-126.
162. Russell B. *John Stuart Mill*. Mill. Palgrave Macmillan, London, 1968. P. 1-21.
163. Saunders T. J. Antiphon the Sophist on Natural Laws. In: *Proceedings of the Aristotelian Society*. Aristotelian Society, Wiley, 1977. P. 215-236.
164. Schroeder D. N. Aristotle on law. *Polis: The Journal for Ancient Greek and Roman Political Thought*, 4(1), 1981. P. 17-31.
165. Šmahel, František. The national idea, secular power and social issues in the political theology of Jan Hus. *A Companion to Jan Hus*. Brill, 2015. P. 214-253.
166. Tierney B. Marsilius on Rights. *Journal of the History of Ideas*. 1991. Vol. 52, N. 1. P. 3-17.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Августин Блаженный. Творения. Санкт-Петербург: Алетея, 1998. 742 с.
2. Августин А. Исповедь / Пер. с лат. М.Е. Сергеенко. Вступит. статья А. А. Столярова. Москва: «Ренессанс», СП ИВО — Сид, 1991. 488 с.
3. Аквинский Фома. Сумма теологий / Аквинский Фома : в 4 ч. : пер. с лат. С. Еремеева, А. Юдина. Киев: Ника-центр, Санкт-Петербург: Алетея, 2006. Ч. 1. 560 с.
4. Аквинский Фома. Сочинения. Москва: УРСС, 2002. 230 с.
5. Аристотель. Политика. Метафизика. Аналитика / Пер. з древнегреч. Москва: Эксмо; Санкт-Петербург: Мидгар, 2008. 960 с.
6. Аристотель. «Политика. Афинская полития». Серия: «Из классического наследия». Москва: Мысль, 1997. 343 с.
7. Аристотель. Этика. Москва: Изд-во АСТ, 2002. 492 с.
8. Бентам И. Введение в основания нравственности и законодательства. Москва, 1998. 242 с.
9. Аристотель. Политика. Афинская полития. Москва: Мысль, 1997. 458 с.
10. Вольтер. Философские трактаты и диалоги. Москва, ЭКСМО, 2006. 432 с.
11. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права або природне право і державознавство. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.
12. Гегель Г. В.Ф. Феноменологія духу. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 552 с.
13. Гегель Г.В.Ф. Философия права. Москва: Мысль, 1990. 524 с.
14. Гегель Г. В.Ф. Лекции по истории философии. В 3 кн. Санкт-Петербург: Наука, 2001. (Т.1 349 с., Т.2 412 с., Т.3 582 с.)
15. Гобс Томас. Философское основания учения о гражданине. Москва, АСТ, 2001. 304 с.
16. Гоббс Т. Левиафан. Сочинения в 2 томах. Москва: Мысль, 1991. 731 с.
17. Гоббс Т. О гражданине. Москва: Попурри, 2001. 400 с.
18. Гроций Гуго. О праве войны и мира. Москва, 1994. 868 с.
19. Дени Дидро. Сочинения в двух томах. Том 2: Москва, 1991. 607 с.
20. Дюги Л. Конституционное право: общая теория государства: монография: [перевод] Москва: Инфра-М, 2016. 425 с.
21. Дхармашастра Нарады Пер. с санскрита и коммент. А. А. Вигасина и А. М. Самозванцева. Вступ. ст. А.А.Вигасина. Москва: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. 256 с.
22. Еллинек Г. . Общее учение о государстве. / Вступ. ст.: Козлихин И.Ю. С.-Пб.: Юрид. центр Пресс, 2004. 752 с.
23. Еллинек Г. Права меньшинства / пер. Е. Троповского, под ред. М.О. Гершензона. М.: Изд. М. и С. Сабашниковых, 1906. 56 с.
24. Иеринг Р. фон. Цель в праве. Т. 1 / пер. с нем. В. Р. Липкого, Н. В.

- Муравьева, Н. Ф. Дерюжинского. СПб.: Изд. Н. В. Муравьева, 1881. 412 с.
25. Кант И. Критика практического разума. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
26. Кант И. Собрание починений в 8 томах. Москва: Чоро, 1994. (Т. 1: 544 с., Т. 2: 429 с., Т.3: 741 с., Т.4: 630 с., Т.5: 414 с., Т.6: – 613 с., Т.7: – 495 с., Т.8: – 718 с.)
27. Кант И. Сочинения на русском и немецком языке. В 4-х томах. Москва: Наука, 2006. (Т.1: 586 с., Т.2.1: 1081 с., Т.2.2: 936 с., Т.3:784 с., Т.4: 1120 с.)
28. Кант И. Лекции по этике. Москва: Республика, 2000. 431 с.
29. Кант И. Критика чистого разума / пер. с нем. Н. Лосского сверен и отредактирован Ц.Г. Арзаканяном и М.И. Иткиным; прим. Ц.Г. Арзаканяна. Москва: Эксмо, 2010. 736 с.
30. Кант И. Прологомены ко всякой будущей метафизике, могущей возникнуть в смысле науки. Москва: Академический проект, 2008. 176 с.
31. Конт О. Дух позитивной философии. (Слово о положительном мышлении) / Перевод с французского И. А. Шапиро. Ростов на Дону: Феникс, 2003. 256 с.
32. Конт О. Общий обзор позитивизма / Перевод с французского И. А. Шапиро. Под ред. Э. Л. Радлова. Изд. 2-е. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. 296 с.
33. Кроче Б. Антология сочинений по философии: История. Экономика. Право. Этика. Поэзия / Пер., сост. и коммент. С. Мальцевой. Санкт-Петербург: Пневма, 1999. 480 с.
34. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и как общая лингвистика: [перевод с итал.] / Кроче Б., Яковенко В., Махов А. Москва: Интрада, 2000. 160 с.
35. Локк Дж. Сочинения в 3-х томах. Москва, 1988. 664 с.
36. Макиавелли Николо. Государь. URL: https://be2.aldebaran.ru/get_file/12628780/24285076/Makiavelli_N_GosudarIII.a6.pdf?md5=a3609f6e8deee92027434bf0e0986405&t=1628052768&s=yes (дата звернення 17.07.2021).
37. Милль Д. С. Огюст Конт и позитивизм / перевод с английского И. И. Спиридонова. Изд. 4-е. М.: ЛКИ, 2011. 176 с.
38. Монтескье Ш. О духе законов. Москва: Мысль, 1999. 672 с.
39. Монтескье Ш. Л. О духе законов // Антология мировой философии: Сб. фил ос. текстов. Киев, 1991. Т. 1. Ч. 2., С. 109–151.
40. Остин Дж. Определение области юриспруденции. *Антология мировой правовой мысли*. Москва, 1999. Т. 3. 829 с.
41. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. Санкт-Петербург, 2000. 608 с.
42. Платон. Собрание сочинений в четырёх томах. Том 1: Москва, 1990. 864 с.; Том 2: Москва, 1993. 528 с.; Том 3: Москва, 1994. 656 с.; Том 4: Москва, 1994. 832 с.

43. Платон. Держава / Пер. З давньогрец. та комент. Коваль Д. Киев: Основи, 2000. 354 с.
44. Платон. Законы / Общ. ред. Лосева А.Ф. и др.; Пер. з древнегреч. Егунова А.Н. и др. Москва: Мысль, 1999. 830 с.
45. Познер А.Ричард. Проблеми юриспруденції / Пер. з англ. С.Савченка. Киев, Акта, 2004. 488 с.
46. Полибий. Всеобщая история : в 2 т. / пер. с древнегреч. Ф. Мищенко ; под ред. А. Лактионовой. М. : ООО «Издательство АСТ», 2004. Т. 2. Кн. XI-XXXIX. 765 с.
47. Спенсер Г. Опыты научные политические и философские. Мн.: Современный литератор, 1998. 1408 с.
48. Спенсер Г. Система синтетической философии. Киев. Ника - Центр, 1997. 512 с.
49. Спиноза Бенедикт. Этика. Москва: Азбука, 2007. 352 с.
50. Спиноза Бенедикт. Этика. Москва: Академический проект, 2008. 336 с.
51. Спиноза Бенедикт. Сочинения. В 2-х томах. Москва: Наука, 2006. (Т.2: 632 с., Т.1: 570 с.)
52. Спиноза Б. Теологічно-політичний трактат. Киев: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 240 с.
53. Спиноза Б. Об усовершенствовании разума. Москва-Харьков: Эксмо-пресс, Фолио, 1998. 863 с.
54. Руссо Жан-Жак. Исповедь. Москва: Захаров, 2004. 704 с.
55. Руссо Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Укр. пер. з фр. та ком. О. Хома. Киев: Port-Royal, 2001. 349 с.
56. Фуллер Лон Л. Мораль права: Пер. з англ. Н.Комарова. Наукове видання Київ: Сфера, 1999. 232 с.
57. Харт Г. Л. А. Понятие права / Пер. с англ.; под общ. ред. Е.В.Афонасина и С.В.Моисеева. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 302 с.
58. Чистое учение о праве Ганса Кельзена. Сборник переводов. Вып. 2 / Отв. ред.: Кудрявцев В. Н., Разумович Н. Н.; Пер.: Лезов С. В. Москва: Изд-во ИНИОН РАН, 1988. 213 с.
59. Юркевич Памфіл. Історія філософії права; Філософія права; Філософський щоденник. Вид. друге. Київ: Ред. журн. «Український Світ», 2000. 756 с.
60. Юркевич Памфіл. Історія філософії права; Філософія права; Філософський щоденник. Вид. друге. Київ: Ред. журн. «Український Світ», 2000. 756 с.
61. Arnold E. V. Roman Stoicism. Cambridge University Press, Cambridge 1911. 482 p.
62. Austin J. The Province of Jurisprudence Determined, 1832. W. Rumble (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 344 p.
63. Bentham J. A Critical Examination of the Declaration of Rights. Works of Jeremy Bentham. Edinburgh : William Tait, 1838-1843. Vol. 2. 1144 p.
64. Cairns H. Legal philosophy from Plato to Hegel. JHU Press, 2019. 601 p.

65. Humboldt W. The Limits of State Action. / Edited by J. W. Burrow. Liberty Fund; Revised edition. 224 p.
66. McCloskey H. J. John Stuart Mill: a critical study. Springer. 2015. 180 p.
67. Miriam T. G. Politics and Philosophy at Rome / edited by Catalina Balmaceda: Collected Papers. Oxford, New York: Oxford University Press. 2018. 800 p.
68. Ullmann W. Law and Politics in the Middle Ages. An Introduction to the Sources of Medieval Political Ideas (Sources of History). Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 320 p.
69. Urvoy D. Ibn Rushd (Averroes). Cambridge London, New York; 1991. 163 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> – каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> – каталог національних бібліотек країн світу
4. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> – каталог електронних бібліотек України
5. URL: <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> – енциклопедії та словники
6. URL: <http://www.lib.com.ua/> – електронна бібліотека
7. URL: <http://www.slovari.org> – каталог словників (у тому числі, юридичні)
8. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> – реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)
9. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/online-2010/> – передплачені науково-інформаційні ресурси НБУ ім. В.І.Вернадського
10. URL: <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
11. URL: <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> – юридична бібліотека (Україна)
12. URL: <http://pravo.biz.ua/> – юридична бібліотека (Україна)
13. URL: <http://www.vuzlib.net/> – економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
14. URL: <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> – безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
15. URL: <http://www.tarasei.narod.ru/uchebniki.html> - правова бібліотека
16. URL: <http://urka.ru/catalog.php?parent=57> – каталог юридических ресурсів
17. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals> – електронні наукові видання НБУ ім. В.І. Вернадського
18. URL: www.lawukraine.com – каталог юриста
19. URL: www.defence.com.ua – сам собі юрист

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Навчально-методичний посібник

Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman
Умов.друк.арк.: 2,67. Зам. №35.

**Редакційно-видавничий відділ
видавництва УжНУ «Говерла»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
dep-editors@uzhnu.edu.ua**